

Toelichting

Boven elk van De Haen's notities is de naam van de plaats of het huis (volgens De Haens'schrijfwijze) in vette kapitelen vermeld. Andere onderwerpen staan in vette kleine letters. Latere notities van derden zijn niet opgenomen.

Achter het titelwoord volgt cursief en tussen haakjes '( )' de aanduiding van de plaats waar de aantekening staat. Soms is dat op een gedrukte pagina, maar meestal op een ingeschoten vel links of rechts tegenover een gedrukte pagina. In dat geval is dit aangegeven met '(t.o. p. xxx)'. Als er tussen de gedrukte pagina en een ingeschoten vel een prent of een ander ingeschoten vel voorkomt, is uitgegaan van de voorafgaande (even) pagina.

In de tekst zijn aantekeningen van de transcribent tussen teksthaken gezet. Omdat De Haen ook teksthaken gebruikt, zijn die van de transcribent [*cursief*] weergegeven. Met [*later*] wordt aangegeven dat De Haen iets aan zijn oorspronkelijke tekst heeft toegevoegd, wat hij geregeld deed. Doorhalingen en toevoegingen boven de regel zijn meestal ook getranscribeerd en als zodanig aangeven.

Hier en daar staan nootverwijzingscijfers. Die hebben betrekking op eerder door Jeanine Otten geschreven toelichtingen bij door De Haen genoemde tekeningen. De noten zijn onder de transcriptie opgenomen.

Hoewel er veel tijd aan besteed is om tot een duidelijke en verantwoorde transcriptie te komen zijn er ongetwijfeld fouten blijven staan. Op- en aanmerkingen daarover zijn van harte welkom.

De transcriptie**ARCKEL** (t.o. p. 22)

Ook hadden de Heeren van Arckel in der tijd, húnne / eigene groote Huizinge in den Hage, staande en de geleegen in 't / Voorhoút; welke Huizinge door Margareta van Kleef, wed^{de} / van Hertog Albrecht van Beijeren, aan de Predikheeren ge- / schonken is, om er hún klooster op te bouwen of mede te vergrooten. / zie de giftbrief hier van, Delflandsche Oudheden. pag. 377. Zo moet / die Huizinghe ende Hofstede der Van Arkels, aan de Gravinne in / eigendom behoord hebben. [*later*] maar hoe, of sederd wanneer ?

ASSUMBURG (t.o. p. 22)

Assúmbúrg op den [ ] Aúgústús Tweesins útgeteekend / [*later*] Zie van dit huis omstandiglijk. M: Broúeriús Kabinet van Nederl / Oudh: 280: pag: et Seqq:

ASPEREN (t.o. p. 22)

Asperen. Had wel eer twee slooten, waar af 't een aan de Zuidzijde. / en 't ander aan de Noordzijde der Stad geleegen was. het casteel te / Asperen is tegewoordig ten eenemaal vervallen, staande / niets meer overig als zeker rond toorentje van een oude Voor- / poorte, gelijk het zelve in den jaare 1728. door C:P: is uýtge- / tekend.

TEN BAAN (t.o. p. 24)

Ten Baan een huis bij Jútfaas al bekend A: 1528: / Nota in L Hortent: dereb: Ultf: p: 138:

BATESTSTEIN (t.o. p. 27)

Batestein, een oud hús aen den Rhijn bij Hermelen, door C:P: / in den jaere 1731. uitgetekend. zie van dit huis iets bij van Leeuwen / Bataṽ: Illustrat: in het Geslagregister van Schaep p. 1083.

BELLESTEIN (p. 29, in marge)

1728. heb / ik dit / uyt getee / kend.

BERGEN (na p. 30 en prent)

Bergen ik heb op den 23 augústús 1727. het kerkje¹ uitgeteekend / wiens voorste gedeelte vervallen is, wordende in 't overeind geblee- / ven zijnde koor, den Predik dienst verrigt, 't Staat op een mooi / kerkhof van hoog getopte bomen rond om belommert; volgens uit- / wijzen der vervallentheeden, is het al een ruime kerk / geweest, maar de twee vleúgels, aan weerszijden van 't koor of den / tegenwoordige kerk uit getimmert, scheenen mij nieuwer als de rest, / mogelijk bij 't herstellen, om meerder ruimte, daar aan gebout /

't Pronkt met een cierlijk torentje, met twee úúrwijsers, slag- en / luiklokken, cierlijke doorlugtige gloobe, en een hoog verheeven weer- / haan voorzien.

'k bezag, [van búiten] 't huis te Bergen een Modern geboúw / maar waar-af de twee vleúgels maar volboúwt zijn; want / de heer van Bergen [al veele Jaaren agter geleeden] beslooten heb- / bende alhier een heerlijk gebouwel te stigten, gelijk de konink- / lijke opgang over de gragt, naar 't huis, genoegzaam uitwijst, stierf eer men nog eens deeze twee vleúgels, waar agter dan regt over / de poort het eigentlijke huis zoude hebben komen te pralen, voleindigt had, maar door deeze dood bleef dit voornemen onvolvoerd; men sloot de twee vleúgels, en heeft sedert,

aan dien, ter regter zijde / van den ingaanden, een groten uitstek ter zijde uitgebouwd; strek- / kende die ter slinkerzijde voor koetshuis, stallingen en verdere gebruik

Maar de Plantagiën rondom dit geboúw vergoeden menigvoudig 't gebrek van het zelve, zijnde dezelve in digt begroeide laanen, / hoog getopte Essenboomen [op een terras geplant die 't huis omcin- / geld en van een helderen vijver omlopen word] cierlijk geschoren / dreeven, en wilde bos-beplantingen, genoegzaam zonder weerga.

'k bewaare twee afbeeldingen van dit huis door den heer M: in den / jaare 1725 aldaar naar 't leeven afgeteekend, welke ik bevonden heb vrij / wel te gelijken.

BAVOORT (na p. 30 en prent, verso)

Bavoort een huis in 't Sticht Útrecht tussen Amersfoort en Woudenberg.

BEVERWAART (na pag. 30 en prent, verso)

Beverwaart besag ik aan alle kanten van buiten in / aúgústús 1725, bevond het een zeer zwaar geboúw met / 2 Torens en 3 gragten beneevens een voorbúrg met / 4 Torens mede van een zeer oude gedaante gelijk / ik het in een Tekening afteekende, [later] dog naderhand / te weeten in den jaare 1731. heeft C.P. dit slot ook in drie / gezigten afgebeeld, en zijn dezelve uit handen van den Heer A.S. medegedeeld; een van welke ook van denzelfden kant en stand / plaets verkoozen is, als de mijne van 1725. te weeten van agteren / op de slinke zijde welke ik om haere naeukeurigheit / in plaats van de mijne, in mijn verzamelingen gebragt hebbe.

BEERENDRECHT (na p. 30, prent en ingevoegd blad)

Beerendrecht. is geleegeen aan den laagen Rijndijk te Alfen onder / Aarlanderveen, gebouwd in 't jaar 1620. zie vorders P: Plempers beschrijving / der Heerlijkheid en 't dorp Alfen. 117. pagina .

Begraavenis (na p. 30, prent en ingevoegd blad)

Begraavenis der dooden, zie elders verscheidene plechtigheden hierom- / trent; ook beneden op Dooden. de Heidensche Pruissen, verbranden húnne / Lijken, [der Edelen inzonderheid] benefens der Overledenen beste klederen, / húnne wapenen, schild en speer, als mede zijn speer, de liefsten van / zijn gezin, sprongen of liepen van zelf in 't lijkvúir &^a. Zie Chronicon / Ord.Teuton. apud Matthaeúm Analect. Tomo X. pag.86.

BINKHORST (t.o. p. 31)

Binkhorst. bezag in Juny 1725. 't heeft eenen hoogen vierkanten / tooren, en staat op een ronde werf met gragten omvangen, gelyk / ik het uitgeteekent heb.

Biesbosch (t.o. p. 34)

Biesbosch, oudtijds de Zuidhollandsche Waard genoemd. is een grote / waterplas, tússeen Dordrecht, Geertrúidenberg en Willemstad. Was voorheen eene / vrúgtbare lands-douwe, maar wierd in den jaare 1421. op s^t. Elisabeths nagt door / 't water overstroemd, en daar verdronken Tweeenseventig zo dorpen als Gehúchten / na verloop van tijd is 't grootste getal derzelfden weder drooggemaakt en bedijkt / en sommigen zijn tot zeer deftige dorpen aangegroeid, gelijk Besoijen, Dussen, / Waspik, Capelle, Raamsdonk enz. zo dat die 72. dorpen in den omtrek van den / tegenwoordigen Biesbosch alleen niet gelegen hebben. In eenen brief van / Christophorus Neapolitanús aan den Grave van Nugarola, door Martinús Dorpiús / in P.Scriverii Batavia illustrata pag 130. opgegeeven, verhaald desselfs schryver / dat hij, drie en negentig jaaren na dien watervloed over den Biesbosch met / een groot schip vaarende, hier en daar de spitsen der kerktorens nog boven [boven de regel:] 't water / zag uitsteeken, Men geeft den Biesbosch ook dikwils hedendaagsch, den / naam van het Bergsche Veld. Zie mijne Aantekeningen ten opzichte van 't Land van Altena.

BLIJDENSTEIN (t.o. p. 35)

Blijdensteine [fortasse sic a catapultis dicta] binnen de stad Utrecht / Anthoniús Matthaeús in dedictione Fúndationúm Eccles. was gelegen / bij de Bakkerbrúgge, strekkende van de Oude Graft tot aan / de Neude. de Bezitter van deze Huizinge, was Toeziender over 't / nabijgelegen Barbaaras Gasthuis. zie zúlks in een Ouden brief / van de begiftigers van dit Gasthúis in het Iste Deel van de Beschr. / van 't Utrechtsche Bisdóm. pag. 481.

BOEKHORST (p. 36, in de marge) (vervolg t.o. p. 36)

1724 / door my / 2 sins afge- / beeld.

BOEKENBURG (t.o. p. 36)

Boekenburg is geleegeen te Voorhoút N:W: van de kerk omtrent de / Leidse Vaart toegankelijk van de Rijkweg door een lange bewasse ruige laan, het is / Ronde Ruine in een toegegroeide vijver, en opgehoopt met puin boven op met / boomen bezet. zie onze afbeelding 1724 daaraf gemaakt. Men noemt ook wel / Boekhorstenburg. [later] in den jaare 1734. heb ik dit huis naeukeúriger / bezien en afgetekend; 't is een ronde rúien omtren 30. van mijne / treden in het krúis; aen de eene zijde is een groot gedeelte van den / ringmuur, die maar 1 voet ruim dik is neergestort; daer is nog een / een overwulfd kelder en de Eigendom is aen eene Mevr: Oltoes in 's Hage

BOEKHORST (vervolg; t.o. p. 36)

Boekhorst bij Noortwykerhout, tegenwoordig in Eigendom aan den prins van Rubemp, had wel eer het regt van / een vrijplaats voor een doodslager&. / In den jaere 1734. tekende ik Boekhorst, wederom tweemaal zeer naeú= / keurig af; ik bezag het van binnen; heeft verscheide zaelen en kamers / en groote rúimte, dog zonder eenige meubelen als eenige oude wapen- / bordes, van de Bronkhorsten, de van Vlieten, enz: daer worden / twee groote kisten met oude papieren, dit huis en andere landerijen, / hier annex, specteerende bevonden; in de eene kiste onder een groote / meenigte Leen- & Verlijbrieven, vond ik 'er een van Willem Van Beýe= / ren, waar bij Jan van den Vliete Ridder met de Heerlijkheid van Vliet verlijt word. den 9. October. 1411. een rood zegel, 't wapen van Beijeren /

gevierendeeld met Henegouúwen aen een langen dikken staert / van purpere zijde draeden uithangenden. /

Noch een van de graeflijkheid van Holland in dato 1. Decemb: / 1624. waer bij H^c: Willem van Bronkhorst verlijt wordt met eenige / Landerijen onder Boekhorst, eertijds leenroerig aen de abdije van / Egmond.

[*Na tekst over Boelestein:*] In de andere kist, een franchijnen verlijbbrief gegeven door den / Hertog van Alençon, broeder van Vrankrijk; voorts een menigte / geteekende kaarten van landerijen, door de Heeren van Boekhorst / indertijd bezeten, onder dezelve eene zeer Oúde van 't Land van / Geervliet; en eene aftekening van een kerkglas, elders door de Heer / en vrouw van Boekhorst vereerd, maar konde niet ontdekken / waer of wanneer, of door wien dezer edelen hetzelfde gegeven was.

BOELESTEIN (t.o. p. 36)

Boelestein onder en bij Maarsen aan de Vegt geleegeen, een / adelijk Sticht der Heeren Godijnen &tc. / [later] maer heden behoort het aen den Heer Pieter Malipart heere van / Jutfaes en Plettenbúrg en word door den zelve verhuurd. C.P. en ik hebben het naeukeúrig in den Jaere 1731, úitgetekend.

BOTTESTEIN (t.o. p. 37) (*ook genoemd t.o. p. 41*)

Bottestein in het Stigt van Utrecht bij de Vleutense / kerk en huis geleegeen: [later] is in den jaeren 1730. door C.P. uitgetekend. / zijnde heden niet anders dan een vierkanten steene spijker.

BOTTESTEIN (t.o. p. 41)

Bottestein is bij Vleuten geleegeen.

TEN BOSSCHE (t.o. p. 41)

Ten Bossche, tegenwoordig in eigendom aen den Heere Abraham Cromhúizen koopm̄: te / Amsterdam, is eene vierkante grondslag, met zijne gragten nog heden omvangen, / aen de Vegt, bij de úitermeersche sluis, door mij in den jaere 1731. uitgetekend². / daer lagen nog verscheide púinhoopen van uitgegraevene steene, en een groot / getal van steene kogelen, in onderscheidene grootens.

BREDERODE (p. 42, in de marge)

zie bene /den nog / iets wee / gens de / naams / oorsprök / op W: in / arf: de / wasse= / naar.

(*na p 42 en drie prenten*)

Brederode, aangaande de naamsoorspronk; of dit in Kenne= / merlant, 't Stamhuis zij ofte niet: wie de uitgeever was deezer heerlijk= / heid; zie omstandiglijk; M: Brouërius Kabinet der Nederlandse oudheeden in / pag 288. Seq̄: Eerste deel.

BULGERSTEIN (t.o. p. 49)

Búlgerstein was geleegeen op een hoogte of zandplaat het roode zand / genaamd eertijds diep in den stroom uitsteekende ende voor de eerste bedijking / der stad en omleggende landen van Rotterdam] door de Maasstroom als / omringt. Volgens Alkemades gevoelen in de eerste biskoplijke oorlogen / geboúid, eenige hebben gewild dat hetzelfde 40 Jaaren naar Christus ge- / boorte gebouwd was. Dog is naderhand dit Bulgenstein door 't leggen van / den Nieuwendijk in 't jaar 1000 binnen des zelfs ring geraakt. / Dat dit slot van grijzen ouderdom zij, is niet aan te twijfelen, daar / word getuigd dat ten tijde toen men de meeste sloten in Hollan [*sic*] begon te / bouwen, dit Kasteel van ouderdom vervallen zijnde, herbouwd is. [later] dit is / altans voor zeeker aangeteekend dat er voor ruim honderd jaaren aan de Noord / westhoek van een der vervallene toorenen van dit Slot, op zeekeren steen het / jaar 1072 is geleezen geworden met eenige bij staande duitze letteren waar uit men / den herbouw van dien jaere heeft willen beweeren en vaststellen. Wat hier / van zij is, niet zeker te bevestigen, maar dit egter is zeeker dat dit Slot zeer sterk / is geweest hebbende zwaare toorens en dikke múuren gelijk zulks blijkt uit de / de [*sic*]afbeelding van den Heer Alkemade mij door den H^r Beudeker [*doorgehaald; er boven: onleesbaar*] meedegeedeeld, als / ook uit deszelfs grondslagen die nog onlangs zijn gezien zijn en waarvan heeden / een gedeelte dient te weeten 't voorste tot een algemeen Stadswerk en Spinhúis / 't agterste tot de tuinen van de Heeren Jozua van Belle en Herm: v: Zoelen en 't overige / tot Erven van gemeene huizen, werdende als nog ten deele met zijne gragten / omvangen, onder deeze Sterkte schuilden de eerste bewooners der / landen, daar op naderhand Rotterdam is gestigt voor welke veiligheid zij aan / den heer van dit Slot de hoofdvis en naderhand bij verdrag den 20sten Penning be / taalden welk regt naderhand van de stad is afgekogt Alkemade: J. Frans: bl: 62 / Men vind in een brief van het Jaar 1358 genoemd vrouwe Johanna van Tei / lingen, vrouwe van Bulgerstein Alkemade: Jonk̄: Fra: Oorl: bladz: 67.

Claudius Civilis (t.o. p. 50)

Kolijn in zijn Rijm: noemt hem Glaude Scheveele. hij wierd zegt Jonk: / Matthüs van der Houve Handvest Chr: III B. 50 bl: Sceijvel ge= / noemt naar onze spraake omdat hij maar een oog hadde / En waarlijk, het is wel te denken, dat zijne naem, niet anders / wil zeggen, als Scheele Lodewijk, want men weet, dat de oude Gallen / en Dúitzen, voor Lodewijk, geschreeven, en der halven ook gesproken / hebben, Klovis, [toegevoegd boven de regel:] Klodoveús Klodowich, Hludovich, en eindelijk Lúdowich, het eerste / verschilt bijna niets van Klaudius, als alleen dat de Romeinen / het woord, eene haerer tongeslag eigener terminatie gegeven / hebben, en 't woord Sceijvel of Scheele, is op dezelve wijze van hen ver. / boogen, zo dat zij Claudius Civilis, gezegd hebben, daar de Batavieren / hem Klovis de Scheele noemden.

TEN CIJS (t.o. p. 50)

Dit huis ten Cij, hebben Cp. en ik in den Jaere 1730. uitgetekend, aen den / hoek van de oude vliet, en vrouwe weg, welke van gemelde vliet naer / Zoeterwoúde loopt; 't is een nieuwerwets gebouw met twee schoorsteenen / voor weinige jaeren gebouwd, gelijk mede de túinen, daer nevens, / en geen ander aenzien, als van eene gemeene hofstede, vertoonende.

DELFT (t.o. p. 53)

Delft. 't Hof van Delft, eene bekende Rechtsban bij de / Stad Delft; waarom noemt Koning Willem in eenen brief van / den jaere 1251. Dit, zijn Hove of onzen Hove van Delft. / Delflandsche oudheden pag.266. Richardis van Holland, Moei van / koning Willem word in eenen anderen brief Jongkvrouw van Delft / genoemd, bezat zij dan Delft ? neen. maar zij zal den Rechtsban / van 't Hof van Delft bezeeten hebben, waarin zij haar Hof of / Slot hadde staan, 't geen zij naderhand in eene abdije, namelijk van / koningveld veranderd heeft. Delft: Oudh. pag. 274.

Denemarken (t.o. p. 54)

Denemarken. bij verkorting Demmerik, een búurt en Rechtsgebied / in het Sticht Utrecht. Sommigen willen, dat de Deenen dezen naam aan / 't zelve zoude gegeven hebben, of dat het naar de Deenen, die zich daar / in meenigte onthielden, dús zoude genoemd zijn geworden. Daar is / weleer een adelijk geslacht te Utrecht geweest, het welk den toenaam / van Van Denemarken voerde. Zie de Doodboeken en andere Registers / van S'. Mariaas en andere kerken, brieven van S'. Servaas klooster enz. te / Utrecht in de Beschryving van 't Utrechtse Bisdom 1ste. Deel.

Dennenweg (t.o. p. 54)

Die de Dennenweg in 's Hage van de Deenen afhaald, moet zeekerlyk nooit / van Dennenboomen hebben geweeten. Dennenweg is hier niets anders dan / een wandel of rijdpad met Dennenboomen beplant.

DIEREN (t.o. p. 56)

Dieren, op de Velúwe of eigentlijk in Velúwenzoom. Ik leeze in eene / Lijste van de Landkommandeurs van 't Dúitsche Húis te Utrecht, / dat Herman van Keppel, die in 't jaar 1442. overleeden is, het Huis te / Dieren gekogt heeft van den Kommandeur van Bussen, [zo word / de Kommanderij der Duitsche Ridders in Maastricht genoemd] / Historie van 't Utrechtse Bisdom. 1ste D. pag. 715. derhalven niet van een / Graaf van den Berg enz.

Diedriek (t.o. p. 60)

Deze Diedriek was gehúwt aan Sophia, de dogter van Otto, paltsgraaf / op den Rhijn; een zeer godvrugtige Princes zegt Stoke: want zij was wel / driemaal naar 't heilig land gereist: met haaren zoon Otto van Holland, / graave van Benthem, en Heer IJsbrand van Haarlem. Zij was ook / te Compostel geweest, Verders zegt M: Stoke, dat zij in 't Joodsche land / overleeden, en aldaar in 't duitsche Hospitaal begraven is A° 1176. / Zij verbeeterde het Klooster te Rhijnsbúrg. Toen zij naar Compostel / reisde wierd zij onderweeg door eenige Moordenaars aangevallen / die haar en haar gevolg wilden dooden, maar door hulp van / S' Jago di Compostella ontquam zij 't gevaar zegt Stoke &tct.

DOES (t.o. p. 62)

Does is door mij en C:P: op den 25 Mey 1730. tweemaal úitgetekend, gelijk ik eenige / jaeren te voren nog al eenige malen maar niet naer genoeg had gedeaeen, en van / binnen bezien. word niet bewoond en vervalt meer en meer, maer schijnt egter nog / hegt genoeg van muüren; behoord tegenwoordig aen de vrouw van Brakel en Zoelen.

Onder de opmerkelýke zaeken ons aldaer ontmoet, sloeg ik in 't bijzonder mijn oogen / op de ongelijkheid der muuren, zijnde die van den zwaeren vierkanten Tooren ongelijk / dikker en steeviger als de overige, en de dammen der vensteren van binnen alle met zitbanken in de muúr gemetzeld, 't welk in de andere deelen van dit huis geen plaets / heeft. de trans van dezen Tooren, door ons beklommen, en een schoon gezigt op de omgelee / gen Landerijen geevende, is nú wel zonder hooge borstweeringe en schietgaeten, edog met / een te ontdekken, in voorige tijden aldús geweest te zijn, en misschien is deze nog ge= / heel blijven staen úit de verwoestinge van 't oude huis in den jaere 1480. door de hoeksche / bedreeven; aen de muúr van de voorzael hingen de Wapenen van Mathenesse, Egmond / van Meerestein; en inde Glaezen. verscheýde wapens van van der Does, Mathenesse / Duivenvoorde, Foy van Broukhoven &t: eenige met het jaertal van 15 honderden inde / twintig circum circa gemerkt.

DOMSELAAR (t.o. p. 63)

Domselaar. een rüen van een huis, geleeen in 't Sticht Utrecht in / 't Dorp overlangbroek, staat op de lijst der Ridderhofsteeden van 't Sticht / bij Mathijs van der Houve hantvest chronijk:

DOORN (t.o. p. 63)

Doorn is afgebrand in 't jaar 1322 door de Graaff van / Holland Willem de Goede &c. behorende toen aan / Jacob van Outshoorn domproost van utrecht om / dat dezelve tot biskop verkozen was Teegen des graven / zin Zie breder Goudh: pag 371.

TER DONK (t.o. p. 63)

Donk 't huis terdonk is niet geleeen in de ablasserwaardt maar in / 't ambacht van woude omtrent Rijderkerk gebout bij die van het geslagte / Donk met vier Toorenen is daarna gekoomen aan die van Perssijn en nu ontrent / tweehonderd jaeren geleeden aan 't geslagte Broúwer binnen Dordrecht. in 't / jaar 1616: opgebout bij jonkheer Francois van der duin als getrouwt met / joff: Arnoudina Brouwers, uit denzelven geslagte. J: vand: Eijk. Hantv: p: 66

[later] Maar in de ablasserwaardt bij Bleskensgraaf was ge- / leegen 't klooster ten Donk genoemd onze Lieve vrouwe / ten Donk gestigt aē 1443. 't was een reguliers klooster en / behoorde onder 't Capittel of jurisdictie van 't Clooster Kamp / in Vriesland.

Dordregt (t.o. p. 64)

Dordregt, is niet anders gezegt als Doortrecht of d'overtrecht / bij Melis Stoke word meermalen ook doertricht gespeld.

TE DORP (t.o. p. 65)

Dorp. dit geloof ik zal het húys te Dorp zijn dat geleeen is / tussen de dorpen Schiplúí en Maasland aan 't watertje de / Oostgaech, maar Uiterlier, dat ook Dorp genoemd word / zal mogelijk het hof te Lier zijn aan het watertje de / Lee tussen 't Dorp Lier en Schiplui geleeen zie Vissers kaart / van Delfland en Schieland etc:

[later] dit húys heet eijgentlijk Oosterlee / en behoord den Heere van Noordwijk, ik hebbe het op den [opengelaten] Aúgústús 1728. [veranderd uit: 1727] uyt geteekend, dit is te verstaan van 't huys te Lier.

(p. 65, in de marge)

is maar / een plat boerenhuis / 't oude ten eenemaal / vergaan zijnde,

DRAKENBORG (t.o. p. 66)

Drakenborg is een Ridderhofstad geleeen tussen Hilversom / en Baren nabij Eemnes binnendijks bij Goudhoev. Fo: 557/ wordt genoemd Ernst heere van Drakenborg met frederik en / Heer Jan zijne Zoonen. ende frederik van Drakenborg / zijnen broeder. Heeft behoort aan Heer Dirk van Zuilen / Heere van Ter Haar ende van Zeverder &: Goudh: p 621. / tegenwoordig bij koop aan den Hr: [opengelaten]

[later] Roeters, een koopman te Amsterdam, / Ik heb het zelve in Júnÿ 1729 tweemaal. benevens mijn waarden vriend C.P. / uitgetekend, en vond het te leggen, in zeer ruime laanen, bogaarden en om / plantingen, met eene lange laan van den Eemnesserdijk toegangelijke in 't westen / tegen de Naarder of Goijische heijde, met groote hakbosschen beslooten etc:

DRONGELEN (t.o. p. 66)

Drongelen is geleeen in de Langestraat zegge tussen Heusden en / Dussen behoorde in 't jaar 1635 aan vrouwe Adriana van Schagen / weduwe van Jonker Johan van Wittenhorst heer tot Zonsveld. zie / van den Houve 136. pag: mogelijk is dit Gansoijen, want Goudhoeve in / 't geslagtregister van Schagen zegt dat deze H! Jan van Wittenhorst / overleeden is op 't huis te Gansoijen.

DRAKESTEIN (t.o. p. 67)

Drakestein in het Stigt van Utrecht, aan de Vúers geleeen.

DRAKENBORG (t.o. p. 67)

Drakenborg zegge Dronkelaar, in 't Stigt bij Amisfoort ontrent / de Eem niet wijd van 't dorp Keulhorst.

DRUINEN (t.o. p. 67)

't huis te Druinen in Zuidholland in de langestraat.

DUIVENVOORDE (t.o. p. 71)

Duivenvoorde tussen Voorschoten en Voorburg is wel zeer óúd van naem en grondslag / maar egter heden een pragtig en tevens zeer regelmatig samenstelsel van oud en nieuw / gelijk breeder te zien is úit twee afbeeldingen op den 24 Mey 1730. aldaer naer 't / leven gedaen; in tegenwoordigheid des graven en den gravinnen van Wassenaer Twikloo / den Baron van Wassenaer van Duivenvoorde en andere Jonkeren en Fraúleins /

boven den ingang van 't húis staen deze volgende Latynsche woorden:

PRAETORIUM HOCCE

A: WASSENARIORUM STIRPE ANTIQUISSIMA.CONDITUM
 DIDERICUS PHILIPPO FRATRI FEUDI TITULO DONAVIT
 AN^o: ÆR^{AE}: CHR: MDCCXXVI.
 VETUSTATE TEMPORUM PENE COLLAPSUM.
 ET SÆPIUS DEINDE REFECTUM
 FIRMAVIT, INSTAURAVIT, AUXIT. HORTIS ORNAVIT
 ARNOLDUS BARO WASSENARIO-DUVENVORDIUS
 PHILIPPI CONTINUA MASCULORUM SERIE
 DECIMUS SEXTUS SUCCESSOR ET HAERES.
 AN^o: ÆR: CHR: MDCCXXVII.
 POSTERIS FAVEAT NUMEN SUPREMUM.

DUSSEN (t.o. p. 72)

Dússen, eene Heerlijkheid in Zúidholland verdeeld in dússen muilkerk / en dussen munsterkerk. Het schoone slot en de kerk zijnde beide in / Dussen Munsterkerk gelegen; heeft C.P. in den Jaere 1735 naar 't / leeven afgetekend; behoorde toenmaels aen de Grave van Groesbeek, / maar muilkerk aan de Heere Bidenooy. St. Geñ: in Vriesland.

EEGTROP (t.o. p. 74)

Eegtrop, Egtorp en eigenlijk Aagtdorp. bezag ik op den 23. augústus 1727. / en hebbe het toen tweemaal uitgeteekent.³ 't is een vierkant geboúw leggende / in een vijver, en verders. in lommeragtige bossen, welbeplante cingels en extra / vrugtbare boomgaarden beslooten en behoord aan de hoogwelgeboorene / vrouwe van Bergen. in de Blassaart der goederen der kerke te Utrecht, word de / Nabijgeleegene Buurt Accastorp genoemd.

EGMOND (t.o. p. 76)

Egmond. Zie van de Abdije [door mij ook uitgeteekent voor / eenige jaaren] M: Broúerius Kabinet van Nederl̄:
 Oudh̄: / pag. 244. et seq̄:

(na p. 78 en 2 prenten)

Egmond, heb ik op den 23 [veranderd in: 24] Augustus 1727. 's morgens ten 6 uuren van / de rijweg eenmaal uitgeteekend, de ronde tooren, in 't nevens-staande / printje agter den vierkanten tooren te beschouwen, was omver gevallen. / en de zijmuur, daar aan gehegt geweest zijnde, had men met zware / balken en stúttén geschoort, / zie van dit huis en bijgeleegene capel [: welke ik toen ook beschoude / en de grafsteede van de Jan de I. met de beschrijving beneeden op W. / in Waardenbúrg net overeentekoomen] M: Brouerius Kabinet / van Nederl̄: Oudh̄. pag 206: et seq̄:

NB: te Egmond wierd mij verhaeld dat de beelden, daar op dat / Ledikantje te zien, door de baldadigheid van Sonoÿs volk / of andersins in zekere Sloot, agter 't slot geleegeen, ge- / smeeen zijn, en al daar lange jaaren in geleegeen heb- / bende eindelijk daar uit gehaald en op de nabij gelee- / gene lústplaats gebragt, en aldaar langen tijd bewaard / zijn geworden, tot [boven de regel toegevoegd:] dat zij eindelijk vandaar in 't kerkje / en op 't daar toe bereide ledikantje gebragt zijn / 't is ook wel te zien dat deeze beelden van ouds op een / heel andere wijs, en naar alle schijn op een geheel kope- / re tombe geleegeen hebben, waar af de meeste stukken verlooren zijn, want het daar bij gevoegde grafschrift / is ook van een veel nieuwer datum et^a –

[later]

Luydende het zilver aldus:

IOANNI. EDMVNDÆ. COMITI. BARIQVE DO.
 MIND. HIC. ANNO. AETATIS. XX. HIOROSOLY.
 MIS. REGRESSVS. DORDRACUM. RECOEPIT. TRA-
 IECTUM. TVTATVS. EST. HOERNENSES. COMPE.
 SCUIT. A. MAXIMIL. CAES. ET. HOLLANDIÆ.
 PRAEFECTUS. ET. IN. COMITVM.[veranderd uit COMITEM] ORDINEM.
 ASCITVS. EST. PRAEFVIT. ANNOS. XXXIII.
 MONASTERIA. EVM. EGMVNDENSE. TVM.
 ALIA. AD. VITAE. SYNCERITATEM. REVOCAVIT.
 TEMPLA. TEMPLORUMQVE. ET. HVIVS. PRAE-
 CIPVE. MINISTROS. MAGNIFICE. DONAVIT.
 SYSCEPTIS. EX. MAGDALENA. WARDEM.
 BERGENSI. MAXIMIL. CAES. COGNATA.
 XV. LIBERIS. ANNOS. NATVS. LXXVIII. D.
 CESSIT. XII. CALEND. SEPTEMB. MDXVI.

EJKENDUIJNEN (t.o. p. 82)

Eijkendúijnjen. een ruïn van een oude Kapel heeden niet meer / als een afgebrokkelde gevel op een heúvel staande, vertoonende, aan / de duijnkant tússen den Haag en Loosdúijnjen: 't is een plaats die van de / Roomskatholijken met groote devotie word bezogt. en zelfs van veelen voor / een begraafplaatze als van een bijzondere heijligheid word gebrúijkt, gelijk / ik op den Aúgústús 1728:- daar een voorbeeld van zag, wanneer ik / deze Rúïne ook heb úijtgeteekend, zie verder hier van de Ouhh̄: & Gesf̄: v: Delft

EMMIKHUIZEN (t.o. p. 82)

Emmikhúizen een huis in 't Stigt van utrecht nabij / Renswoude.

ENDEGEEST (t.o. p. 82)

Endegeest heb ik op den 22 Meij 1730. uitgetekend, is een pragtig modern geboúw / met twee agtkante en eevenzoveel vierkante Torenen, waaraf de eerstgenoemde met / agtkantige koepels, welke ieder een doorlugtig Lantaeren Spitsje draegen. gedekt [*later in potlood toegevoegd:*] zijn / behoort aan den heer Van Woestwezel in Braband, en is voordezen door een graaf van / Bentheim bewoond geweest; over de steene brúg, door de sierlijke hart steene [*woord doorgehaald*] / poorte getreden zijnde ontmoet men de binnenplaetse [*doorgehaald: op*] rondom met [*boven regel toegevoegd:*] een overwulfde / galderij op oude colommen rústende, verciert.

FOREEST (t.o. p. 91)

Foreest, door mij in de jaaren 1727. en 1740. úitgetekend, behoorde / in 't laatsgenoemde jaar aan den H^{re} L. Geelvinck burgermeester / te Amsterdam.

VRONESTEIN (t.o. p. 95)

Vronestein bekent ontrent het Jaar 1300., [*later:*] zie Rynhuizen

GAESLOOT (t.o. p. 95)

Galesloot een huis bij Jutfaas bekend 138 [*sic*] [*later:*] zie Rynhuizen

GASPEREN (t.o. p. 96)

Gasperen, gaspaern of gaspaerne is een en het zelve / met hagestein geweest túige zij goudh: daar hij zegt dat / het slot Hagestein aan der Steede van gasperen vast ware / de oude graften zijn' er ook nog ten húidigen dage in weezen / mitsgaders veele oude overblijfselen, grondslagen en heuvelen / van púijn & t^e het slot wierdt Hagestein maar de stad die / men nú Hagestein noemt, gasperen geheeten, zie verder / beneeden in Hagestein.

GANSOJEN (t.o. p. 96)

Gansojen in holland ontrent heusden.

Germania (t.o. p. 101)

Germania is Duitsland. etc^a maar omtrent bepalingen van / de volkeren die outtijds Germania bewoonden ben ik van dat gevoelen / dat al het geene de schrijvers daar van vertellen, niet anders is als Waan / wijsheid: Want. I. de meeste bewijzen steúnen op de naamreeden; die in zulk een lange / Tijd: [van Cesar, Tacitus etc^a] zeer kúnnen verandert zijn, en somtijds van / de Romijnse schrijvers zeer verkeert te boek geslaagen en gespelt, als onze / tale onkúndig / II. op de Plaatsstelling die ons die schrijveren van die volkeren geeven, / maar dit is zeer onzeeker, dewijl deeze oude volkeren [*doorgehaald: geen volkeren*] / geen vaste streek bewoonden, maar van land tot land omsworven / 't eene volk met 't ander verdrijvende, gelijk heeden de inwoonders van 't / groot Tartarien, en ten anderen is de beschrijving van Cesar en / Tacitús te kort en niet naukeurig genoeg; om daar op te kunnen bou / wen met eenige vaste grond.

Wat de inwoonders betreft die men gemeenlijk in ons land plaatst, / behalven de Batavi Caninefates etc^a geloof ik dat die alle hoger / aan den Rhijn en dieper landwaarts in gestelt moeten werden; aangezien / onze landen [Holland, Zeeland, Vriesland] in die tijd onbewoonbaar waren / want de kunst van dijken nog niet in gebruik zijnde, hebben die / bij hoge of meer als gemeene vlooden telkens met zeewater moeten over / dekt zijn, en als dan heeft de zeekúst zich verthoont als eilanden, door dien / 't water door de duinen belet wierd van dien kant in te koomen, maar / de monden der Rijn [*laatste regel, verder onleesbaar*].

GEERESTEIN (t.o. p. 102)

Geerestein in het Stigt te Woudenberg [*later*] heb ik op den Juny / des jaers 1730 twee mael uitgetekend, legt in aangenaeme omplantingen / en behoord tegenwoordig aen den Heer Maximiliaen Pijnssen van der Aa / heer van Deyl. etc.

GIESSENBURG (t.o. p. 102)

Giessenbúrg behoorde A: 149... aan Jan van Wena / knape. v. / ...

A: 1543 verkogt Arent van Nederdeen het huis Giessen., / burg aan Willen van Drenkwaert: Burgermeester van / Dordregt, wiens kleinzoons [*boven kleinzoons: zoons*] dogter deeze heerlijkheid / ten húwelijk bragt aan Jonk^f. Jacob Taats v: Amerongen / die hetzelfde 1620 bezat: / [*regel wit*] / is naderhand gekomen aan Louis de Morlot:

GIESSEN (t.o. p. 103)

Giessen een huis in Zuidholland, in den lande van Altena aan de / Maas, een klijn uur booven Workom tussen Rijswijk en Neerandel

TEN GOYE (t.o. p. 109)

Ten Goye is een Oud en zwaar kasteel geweest, en tegenwoor., / dig een Hoeve in het Stigt van Utrecht omtrent Houten.

Govaart (t.o. p. 110)

Melis Stoke zegt dat Govert met de búlt te Utrecht overleeden is.

GROENESTEIN (t.o. p. 115)

Groenestein in het Stigt tussen Over en Nederlangbroek / men vind van dit huis gewag gemaakt bij Goudhoeve: / en is ook gesteld op de lijst van Riddermatige Huizen van / 't Stigt bij van der Houve onder den naam van Grunstein.

GROENEVELD (t.o. p. 119)

Groeneveld een aadlijke Hofstad in delfland bij 't Wout wel eer een heeren., / dog nú maar een nieuw boerenhúijs gelijk ik op den augústus 1728 beschoúwde.

HAAGESTEIN (t.o. p. 122) (ook t.o. p. 128 genoemd)

Haagestein werd ook genoemd Casperwaarde is een vernieúut ge / bouw hoog uit het water opgetrokken op de rúinen van het oude kasteel / is tegenwoordig 1725 aankomende den Heer Frederik Heerman De / Zuidwýk heer van Lisse en Devere; uit een brief met eigen hand van / ingemelden Heer geschreeven aan den Heer Abraham Meilincq / dit doet mij gelooven dat Gasperen (waar aff pag. 95) een hetzelfde is met Hagestein

TER HAAR (t.o. p. 123)

Ter Haar heb ik op den 31 Aúgústús 1727. gezien en tweesins / uitgeteekend, bevond het met Spechts printje⁴ zeer wel over / een te koomen, en in lustige beplantingen beslooten.

OUD HAARLEM (t.o. p. 126)

Oud Haarlem voert hooge en laage Jurisdicte / heeft voor deezen behoort aan den Huize van Assendelft / niet dat de Ridder van Haarlem daarin zijn ver-: / smolten . . door Huwelijk van H^r Otto van Assendelft / en vrouwe Johanna van Krúiningen geslooten in / s' Gravenhage en gezeegeld en geteekend op den 23: octob / 1551 bij deeze Húwelijks voorwaarden word beloofd: / De Hofsteede van Haarlem daar dat Slot opgestaan / heeft, met dat opperhoff en Neederhoff met dubbele / Gragten, met Cingelen, ende daar binnen met hooge / middel en laage Júrisdicte met manschappen en / Collatien van vyff Beneficien: En behooren nog tot / tot [sic] de voorschreeven Hofsteede 129 Morgen lands en / word dezelve Hofsteede daargesteld bij de Goederen / altesamen een Onversterflijke Erfleene, die gehou., / den worden van den H^r Prince van Oranjen als / heere van de Lek. (na p. 126 en prent, r^o)

Nog heeden is deeze puin hoop de Heerlijkheid der H^m / van Zwieten zie pag 127: hier begaat Smids een misslag / bewijs? Om niet aan te Haalen de verleidingen ge., / daan in de geslagten van van der Lek, [doorgehaald: Renesse] Assen., / delft: en Renesse, maar alleenlijk is volgende in / den jaare 1662 word Anna van Renesse bij dode / van Jonk^r Henrik haaren Broeder verlijt den / 13 Octob^r., Vroúw Anna de laatste van vroulijken oir / uit Assendelft trouwt met George Frederik de Renesse / Baron d' Elderen &ca: welke bij dode van Anna ver., / lijf word den 15 May 1663 deeze heeft als Erfgenaam / zijner Vrouwe de bewuste hofstad verkogt den 26 / May 1669: aan den H^r Kornelis Fannius, wegens / de Ridderschap Raadsheer in den Hove van Holland, / die daar meede verlijd is bij opdracht den 27 Junij / 1669, welke overlijdende vervolgens den 27 October / 1676. daar meede is verlijt geworden Vrouwe Ca., / tharina van Zypestein als huisvrouw en Erf., / gename der Raadsheeren, naderhand getrouwt / aan den H^r Bikker van Zwieten den Reekenmeester / Dit zaid [doorgehaald: altans] immers nu niet dat daarom deeze / Heerlijkheid behoort aan de H^r van Zwieten, want / vrouw Katharina van Zypestein heeft dezelve door / Erflaating geruimt aan Haren Enigen zoon / Pieter Fanniús die ook verlijt is geworden 12 augús: / 1709 nog bij 't leeven des H^m van Zwieten.

Dit leen word verheeven aan den Huize van Po- / lanen en na de dood van Willen III: aan den / Koning v: Pruisen als H^r van Polanen. /

De leenen van oud Haarlem moeten van oúds / meer dan 100 geweest zijn volgens deze regelen / bij L. v: Leeuwen Bat: p: 2247, daar 't oude Húis spreekt /

Nog kan ik, als 't behoort met meer dan hondert / mannen /

Aan mij met Eed verpligt mijn hoge vierschaar / spannen

(t.o. p. 127)

Daar is een lijst van alle de agterleenen die / belent zijn, daar zijn vermiste onder 't zamen ten / getaale van 37 met die nog in weezen zijn en een / getal van 21 uitmaaken

Het land was bij koop der Heeren Fannius groot / en bestaande in 12560 Roeden Rhijnlandse maat / dit alles uit de Oudheeden en gestigten v: Kennemerland pag

TEN HAM (t.o. p. 127)

Ten Ham. kende ik aan haar tooren den 31 aúgústús 1727. dog dezelve quam my hooger voor als in Spechts-printje⁵.

HARDENBROEK (t.o. p. 128)

Hardenbroek een ridderhofstand in het Stigt aan den / Krommen Rhijn tússeen Werkhoven en Cothen.

HAGESTEIN (t.o. p. 128)

Hagestein. Zie van deze Plaats, en het Slot aldaar Gasparwaerde genoemd / Veele omstandigheden bij A. Mattheús de Jure Gladii p. 186. ook wegens / Everdingen, Twaal, Hontswijk en Jaarsveld.

HEEMSTEDE (t.o. p. 130)

Heemsteede in 't Sticht, boven Jutphaas bekend op 't jaar 1323: zie Rijnhuizen.

HEMERSTEIN (t.o. p. 131)

Hemerstein is een heerenhuis geleegeen in den Gestichte van Utrecht / niet verre van de Grebbe en 't huis Levendael.

HEENVLIET (na p. 132 en prent)

'T Huis te Heenvliet op den 4. Majj 1486 door de Hoekse Rotter., / dammers uitgeplondert. Alkemade Jonk: Fransen Oorlog pag. 201. /

de Eerste Heer van Heenvliet mogelijk stigter van dit Slot was / H^r Hugo Jongerbroeder des Heeren van Voorn, hij leefde A°. 1253 & / 1272 naar zijn dood wierd zijn zoon Diderik heer v: Heenvliet deze / leefde 1337 hij liet deeze Heerlijkheid naar aan zijnen zoone N / v: Heenvliet deezes [*boven regel toegevoegd: zoon*] was Hugo Heer v: Heenvliet hij was in 't beleg / van Gorkum en stierff A°. 1409 latende deeze Heerlijkheid aan / zijne Erfdochter Jongvrouw Elizabeth welke deeze goederen ten hu- / welijk bracht aan Adriaan Heer v: Cruiningen in welke / familie zij toen gebleeven is tot het jaar 1627, wanneer het door / koop is gekomen aan Johan van Kerkhoven gezegd Polyander / uit Vlaanderen en zijn Húisvrouw Anna v: Veseken deeze hebben / het Slot door Ouderdom vervallen weder hersteld zie Goudh: / in 't geslagregister en Boxh: Theat: Holl: pag 362: /

De Titel van Vrije Heerlijkheid is haar in 't Jaar 1445 en 't / Stadsregt A°: 1469 door Carel v: Bourgondiën geschonken / 't geen in 't jaar 1531. is goed gekeurd door Carel V en de Sta / ten v. Holland. Boxhorn: Theat: Holl: [*boven de regel:*] in eadem pagina.

HEESBEEN (t.o. p. 133)

Heesbeen, behoorde in 't Jaar 1620. aan de Jonk: Lubbert Turk, die 't geërft / had van zijnen vader Jonk^r Willem Türk.

HEILIGEBERG (t.o. p. 133)

Heiligeberg, heb ik in Júnÿ van den jaare 1729 útgeteekend, is / vernieuwt door den tegenwoordigen bezitter, de heer Jan Agges Scholten / koopman te Amsterdam.

HEMERT EN OPHEMERT (t.o. p. 135)

Hemert. waarvan de schrijver hier spreekt. is nog thans een oud zwaar / slot met verscheiden torens en voorts nieuwe fortificatien gesterkt. daar / is ook een kerkdorp nevens. het word Nederhemert genoemd ter onderscheidinge / van Hemert in den Tielervwaard anderhalf úúr beneden Tiel aan den / waalstroom, 't welk ook wel Ophemert genoemd wordt. /

Te Ophemert, is een slot of Heerenhúis en is dit waarschijnlijk voor deezen / een Commandeurhuis der Dúitsche Ridders geweest. Want Heer Dirk [*doorgehaald; er boven:*] Zeger / van der Horst derde [*laatste twee woorden doorgehaald; er boven:*] Sluise, tweede Landcommandeur van de Balije van Utrecht, / die in den jaare [*onleesbaar; veranderd in:*] 1279. overleden is, bragt den Commandeuri van Tiel, / welke toen hier te Hemert stond, aan de Balie van Utrecht [*Ende / by synre tijt, quam dat Huis te Tiel, dat búyten tot Hemert stont, / aen den Oorden. Chronic. Ord. Teút. pag. 344.*] Heer Jan van Hoenhorst, / achtste Landcommandeur van Utrecht, deed het 1328. afbreken, en / binnen Tiel bij 's Walbúrgs kerk verplaatsen. toen hoorde Tiel en Hemert / onder Brabant. Analecta. Matthei. Tom. X. pag 344 & seqq.

HEUKELOM (t.o. p. 137)

Heukelom. Goudhoeve schrijvende A°: 1620. zegt dat dit oude / slot een boogscheút weegs buiten de stad. tot die tijd toe door de Heeren / van Heúkelom bewoond is: maar Boxhorn A° 1632. zijn boek uitgeevende / zegt dat het toentertijd al heel ende al terneer was geworpen daar / van der Houve in zijn handvestcronijk A° 1636. schrijft dat het nog in / weezen is en door den H^r Thomas de Thiennes H^r van Heúkelom, Leijenburg / etc: bezeeten en bewoond word. en de ruín daar af in veel laater tijd nog / van groote uitgestrektheid geweest hadde [*deels doorgehaald en gewijzigd in:*] weesende mogelijk nog overig is. / [*later*] daar staat nog een gerúineerde múragie van dit slot gelijk 1728. door C.P. zijn [*sic*] uijtgeteekend.

HILLEGERSBERG (na p. 138 en prent)

Hillegersberg is een Rúine van een Kasteel in Schieland op een heuvel / of berg geleegeen, alwaar men zegt dat de Waarzegster Hillegaard zich plagt / op te houden en de naam aan deeze plaats gegeeven heeft. het Slot Hillegers / berg plagt een kostelijk geboúw te zijn met zwaare Toorenen, weldige mú / ren en een schoone kapel voorzien

van welkers ruinen de tegenwoordige / kerk aldaar gebouwd is, en behoorde aan de edele Heeren van Matenesse / op deezzen heuvel beschansten zich de Cabeljauwe die Rotterdam belegerd / hielden. Alkemade. Jonk: Fran̄: oorl: XV. Hoofst.pag. 158.

HINDERSTEIN (t.o. p. 139)

Hinderstein geleege in het Stigt in Neerlangbroek is / een huis van een vreemde gedaante te zien in een afbeeldinge / mij door den heer S [*Andries Schoemaker*] bijgezet [*later*] de welke ik agter in den jaare 1726. heb bevonden veel van 't leeven te verschillen

HODENPIJL (t.o. p. 139)

Hodenpijl is gebouwd in den Jaare 1335 door Heer Arend van Hodenpijl / een Edelman uit Henegouwen gesprooten uit een aldaar out adelijk / Geslagt dog zestien jaaren daar naar te weeten 1351 door de Kabeljau- / ze Delvenaars verwoest. Alkemade: Jonk: Fran̄: Oorl: Bl: 183

Heer Dirk van Hodenpijl. bewoonde A^o 1404. eene groote Huizinge, / want daar staat: Dat Húis metten Hofstede. in den Hage 't welk der / Gravinne Margareta van Kleef wed^w: van Hertog Albrecht van / Beyer in eigendom behoorde. Want zij schonk het aan 't klooster / der Predikheeren, daar het naby schijnt gestaan te hebben, om / er de jaarlijksche [*boven de regel toegevoegd:*] renten van te ontvangen, 't zelve te verhuúren &^a / zie den Giftbrief, in de Delflandsche Oudheden. pag. 378

HOEFLAKEN (t.o. p. 139)

Hoeflaken heb ik in Júnÿ van den Jaare 1729, eenmaal úytgetekend / het is een vierkant nieuwerwets Geboúw met vier schoorstenen een doorlugtig / koepeltoorentje op het midden van 't dak, doch quám mij wat vervallen of ont- / heistert te voren, hoewel door de hoog: Ed: Welgeb: vrouwe dezer plaatze bewoond / wordende, rúim een úur gaans van de Stad Amesfoort; het dorp is niet zeer / groot, 't kerkje met een spitse toren pronkende, schetste ik toen ook af.

HOGWOERT EN LAGEWOERT (t.o. p. 142)

Hogwoert. en Lagewoert zijn twee kasteelen geweest, waer van het geslagte / van der Woert, zijnen toenaem voerde, nevens den anderen gelegen in Delf- / land bij en aen Naeldwijk; van Hogwoerd is niets meer overig, staende daer / heden maer een boerenhúis; op Lagewoert ziet men overig [*doorgehaald; daarboven:*] nog eenen vierkanten / toren van zwaere steenen, die door C.P. in den Jaare 1735. is uitgetekend. / zie beneden in Lagewoerd op de L. en breeder v. Leeuwen Bat. Illustr.

HOLLAND (t.o. p. 143)

Eerst / Noord-Holland. waaronder zijn begreepen de Dijk- / graafschappen van Rhijnland, Delfland, Schieland / en Woerden, met de Steeden, delft, Leiden, Goude, Rotter- / dam, Schiedam Oudewater en Vlaardingen, mitsgaders / de vermaarde vlekke 's Gravenhage. Het Tweede Deel / wordt genoemd / Zuid Holland en begrijpt in zig de steeden Dordregt, / Gorkúm, Worcúm, Schoonhooven, Heúsdén, ende Geertrui / denberg in 't Lant van Púttén met de Landen en Dorpen / daar onder behoorende. Het Derde deel wert genoemd / 't Land van Voorne, waar inne geleege zijn de steeden / den Briel en Goeree met veel schoone dorpen. het / vierde gedeelte wort genoemd / Kennemerland ende Westfriesland, waaronder / behooren Kennemerland, Amstelland, Goÿland, Wa- / terland ende d' Eÿlanden Texel, Wieringen, 't Vlie / en Grijnde met de steeden Haarlem, Amsterdam / Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Medemblik Edam, / Monnikendam, PurmerEnde, Naarden, Muiden / en Weesp Heemskerk. Bat: Arkad pag 641.

HOLIJ (na p. 144 en prent)

Holij. heeden een hoeve in Delfland, tussen Vlaardingen en Zouteveen, heeft nog / een oude Duivetooren, van 't landhuis zijnde afgescheiden, wel eer aan 't geslagt Muis, / die er den toenaam van voerden; en teegenwoordig aan den H: Marten Weevering / tot Amsterdam woonende.

HONINGEN (t.o. p. 145)

't huis te Honingen. alhier heeft Lumeij gevangen gezeeten. / in 't jaar 1573. Hoof. Nederl: Hist: p. 289

HUIS TE HOORNE (t.o. p. 146)

't huys te Hoorne, te Coudekerk word nú Groot Poelgeest / geheeten, omdat de familie van Poelgeest het zelve meer / als 300 jaaren bezeeten en bewoond hebben [*gewijzigd in:*] heeft, 't geslagt / van Hoorne, dat hier zijnen toenaam af gevoert heeft, is / al over lange jaaren úytgestorven. zie Goud: in bijv: / en beneden in Poelgeest op de P:–

HUIS TE HOORN (t.o. p. 146)

't huis te Hoorn bij Rijswijk geleege, leggende in 't geboomte beslooten, ge- / lijk ik het A^o 1725 heb afgeschetst.

HUIS TER HORST (t.o. p. 147)

't huis ter Horst gebouwd door heer Philips van Wassenaar / hij leefde 1203 en stierff 1225 Zie Goudh: pag. 134 in 't ge- / slagt van Wassenaar dit huis is door mij A^o 1725. uitgeteekend.

HORST (t.o. p. 147)

Horst bij Reenen: zie goudh: p̄: 471.

JAARVELD (t.o. p. 149)

Jaarsveld. is door de Fransen in 't Jaar 1672. geruineerd. Zie van dit / Slot. A. Matthæus de Jure Gladii, pag. 186. &^a

IJPESTEIN (t.o. p. 156)

Ijpestein bij Heiloo, word ook wel Eegelenbúrg genoemd, dog 't regte Eegelenbúrg / legt meede te Heiloo, maar is van een geheel andere gedaante.⁶

ILPESTEIN (t.o. p. 157)

Ilpestein anders gezegt het hof te Ipendam is een / cierlijk slot met vier vierkante Toorens [gelijk het door C.P. / van Twee zijden en van binnen⁷ afgebeeld is,] geleege / binnen de Ringdijk van de purmer op een uitsteekend / hoekje lands de Nes genaamt zie de soetstemmende Zwaan / pag. 29 & 30. / is [woord gewijzigd; onduidelijk] meede onder de Heerlijkheid van Purmerend / en ook met dezelve van de *andere* [laatste twee woorden doorgehaald] Waterlandse d [de laatste drie letters doorgehaald] / afgezondert door Den Keizer Maximiliaan voegt / van Holland. edog moet van de Heerlijkheid van / Purmerend en Egmond [waar aff het met Purmerent / purmerland en Nek aangehecht was] afgeraakt / zijn kort voor Lamorals Tijden of verleent aan andere / Heeren, want in 't jaar 1567 is tot Brussel onthoofd / Jonker Jacob van Ipendam.

IJSSELMONDE (t.o. p. 158)

Ijsselmonde, geboud door Floris Oem van Wijngaarden / Ridder: [zoon van Heer Floris Oem: v: Wijngaarden: Burgeṁ / van dordregt en Bailjuw v: Z: Holland, en van vrouw Baerte / van der Boekhorst] in 't jaar 1483. dog naderhand nog / wel Tweemalen verboud, en word nu bij den Ambagtsheer / bezeeten, / Het is A² 1477-78 door de Hoekzen ingenoomen op 3 Koningen / avond onder de Bevelhebbers H^r Dirk van Hodenpijl, / H^r Frederik van Zevender, H^r Gerard van Nieveld en / Daniel Lepeltak, gaande met 400 voetknegten in / 20 Roeijagten des nagts omtrent 11 úren met voorstroom / van Rotterdam; ende 't slot wierd in handen gelaaten van / H^r F. v: Zevender met 200 man bezetting. Alkem: J: Frans. Oorl: 105

IJSSELSTEIN (t.o. p. 159)

Ijsselstein op den 31. augustus 1727. heb ik het driesins uit / geteekend, 't is een zeer oud slot, aan de eene zijde zelfs eenigsins / vervallende. de binneplaats was met boomen bezet, maar voor de / rest oud van gedaante; 't Is de woonplaats der drossaards in den tijd. / [later] welke nog onlangs is geweest de Heer Joan Santijn oudschepen / en Raed der stad Amsterdam, welke in den jaere 1730. door / Mevrouw de Princesse Doúariere van Orange, [er boven:] Maria Louisa gelijk men mij / bericht heeft, genoodzaakt zijnde, 't gemelde drostampt voor / een Somme van f 8000. verkogt heeft aan ...

KALSLAGE (p. 161 in de marge)

A: 1726 heb / ik dit 2 maal / uitgeteekend
[tussen regels nog:] zie Plemper in de bes: v: Alfen

KAPELLE (t.o. p. 163)

Kapelle is in den jaere 1731. door A.M. [A. Meyling] tweesins uitge / tekend, heeft verscheide Torentjes en fraaie túinen, was / wel eer een sterk slot, maar door de inlandse oorlogen / vervallen heeft de graave van Arenberg de ambagts heerlijk / heid van Kapelle verkogt aan eenen Hans van der Veecken / te Rotterdam, deeze zegt Goudhoeve heeft het selve cierlijk / doen optimmeren. 't behoort tegenwoordig aan den heere / Egidiús Groeninks te Rotterdam.

Hesse (t.o. p. 169)

het schijnt mij echter toe dat dit woordje hesse bij verbastering / word gezegd voor Hexe de gewoone Taal der Katten etc.

Katten (t.o. p. 169)

Katten hebben zig mogelijk dús genoemd om te Kennen te / geeven dat zij waren vrij en niet wilden gedwongen weezen gelijk / de katten deeze eigenschap hebben, voeg die bij 't gezegde / pag 168: dat een kat het veldteeken &tct: der hessen, Catten &^{ta}. [sic]

KEENENBURG (p. 170 in de marge)

op den / augustus / 1728 / heb ik 't / tweesins / uytgetekend.
(t.o. p. 170)

Keenenbúrg kwam in het jaar 1460 aan de Familie van / Egmond van Maerestein, want Albert van Egmond van Mae / restein behuwlijkste deze Heerlijkheid met Jongvrouwe / Haze van Bloot dogter van H^r Philips van Bloot heer / van Kronenburg, en bleeff dezelve aan deeze familie van / Egmond tot het jaar 1618 wanneer Jacob van

Egmond / ottoos zone, gouverneur van dixmuiden deeze heerlijkheid / bij zijn dood legateerde aan Otto van Zevender, Baljuw / voorn. zusters zoon van Heer Jacob voornoemt

KELTEN (t.o. p. 171)

de Kelten, Deze naam kan immers niet van 't griexe woord κελυται of κελαι [*Kelutai of Keltui*] af komen, want Caes: in 't begin van zijn eerste boek zegt / dus: omnis Gallia est divisa in partes tres. quarum unam inco: / lunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam NB: qui ipsorum lingua / Celtæ, nostra Galli appelantur. Die in hünne tael Kelten / dog in de onze Gallen genoemd worden: is hünne taal nú / grieks geweest ?

En Bodinus heeft het dan evenwel zo geheel niet mis, als hij van / de Kelten Gallen, maekt, welke in de aengehaelde woorden van / Cesar onder Gallia begreepen worden. /

Misschien zijn er twee volkeren geweest die den naam van Kelten / gevoerd hebben, het eene den dúitschen 't ander den Gallischen / bodem bewoonde, /

alle deze Volkeren [Belgae, Aquítani, et Celtæ vel Galli] verschillen / in taele, gewoonten en wetten van elkanderen, de Gavonne scheid / de Gallen of Kelten van de Aquítaniers, de Seine en Marne / van de Belgen. Caes: Lib: I. C: 3. de B:G: zij waaren dan bewooners van / 't land tussen de Gavonne Seine en Marne geleegen.

KLOOTWIJK (t.o. p. 177)

Klootwijk, een Ridderhofstad in den Lande van Altena.

TE BLOOT (p. 177 in de marge)

dit is het / huis te Bloot / bij Rijswijk / A^o 1725 door mij / in 2 gezigten / afgebeeld

KOLENBERG (t.o. p. 182)

Kolenberg een aadlijk huis in het Stigt van Utrecht aan / de Steenstraat naar den Bilt men vind heeren van dit / huis genoemd bij Goudhoeve pag. 622 daar gemelt word / Jan van Kolenberg Wouterszoon.

KRANEBROEK (p. 183, in de marge)

t is nú / maar / een heú / =vel, gelyk ik het den 23 Augúst: 1727. uitteekende.⁸

KREIL (p. 184, in de marge)

agter verhaald / kolijn / deeze twist / zeer om / standig tus / ssen 9: Floṛ [*graaf Floris*] / en Galama.

KRANENBERG (t.o. p. 184)

Kranenberg is een hús, op een heúvel getimmerd, geleegen te Bergen / tüssen de Kerk deezes Dorps en 't hús te bergen, [*doorgehaald: ik weet niet*] of 't aadlijk / en 't zelve is, dat men heeden aldaar Dammershoff noemt, weet ik / niet, wel laats [*sic*] gemelde ik A^o 1727. op den 23 Augusti úitgeteekent heb / dog ik twijffel niet of het is 't zelve.

KROONEBURG (p. 186, in de marge)

is nú maar / een heúvel / in 't ope velt / daar een klein / steene múúrt- / je op staat / ik heb dit A^o 1727 den 24 Augústús uitgeteekent.⁹

KROONEBURG (na p. 186 en prent)

Kroonenburg. behoord nú tegenwoordig aan den Heer Dominicus Franciscús / van Camminga, Heer van Loenen op 't Stigt, welke in het jaar 1728. / overleeden zijnde dit kasteel en heerlijkheid gekomen is in den vol- / genden jaare aan haare Excellentie Mevrouw de Gravinne Douar- / ière van Moens. /

in Rademakers cabinet van NeerĪ: Oúdh: súb Num: 236. word dit / gebouw in welstand van den jaare ... vertoont, uit eene afbeeldinge / in de Annales Genealogiqües de la Maison de Lijnden, te vinden / maar met de hier in gevoegde in allen deele verschillende, zijnde veel / cierlijker maar op verre na zo grof van bouwing en múúrwerk / niet maar want de opstal der tegenoverstaande verbeeldinge in / den jaare 1645. gedaan, alle geloof verdiend [gelijk ik dat wel uit / drie of vier origineele schetzen van C:J: Visser onder mij berústende / kan aantoonen] en het onwaarschijnlijk ja geheel tegen de waarheýd / strijdende is, dat het huis Kroonenburg ooit eene andere gedaante hebbe / gehad, wijl alle de bijzondere deelen uit eene hand ja op eenen en wel / overouden tijd blijken gevormt te zijn, túigen zijn de groove muúren / kleen getal van vensterligten, hooge ringmuúren, en vierkanten / burgtoreen, overeenkoomende met de boutrant der casteelen te Múiden, / Abcoude, Heúkelom, Lienden, waaraf het jongste te weeten Abcoude / in den jaare 1328. in zijnen laatsten stand gebragt is, zo verwerpen / wij de afbeeldinge van Radem: als eene opgesmúkte en naar / welgevallen van den Fransen schrijver vercierde tekening, gelijk / wij ook doen die van 't hús te Lijnden, dat nooit ten minste zo lang / de tekenkúnde hier te lande omtrent diergelijck voorwerpen zich / opgehouden heeft, van zulk eene gestalte kan geweest hebben / gelijk twee afbeeldingen door ons in den jaare 1725. naar 't leven / gedaan het onderscheid niet alleen klaar aanwijzen, maar de / gaave múúren van dit praalgeboúw 't gezicht overtúygen van / nooit herbouwing ondergaan te hebben.

KROOSWIJK (t.o. p. 189)

Krooswijk is eertijds een Sterkte geweest bij / zekere Sluis aan de Rotte en naderhand / een Eigen goed ende wooning geworden der Heeren / Krooswijk [of bij verkorting Kroesing] dog door de / inlandse beroerten, te niet geraakt zijnde heeft / een Rotterdams Brouwer in de vorige Eeuw op deszelfs / Grondslagen een vierkant gebouw, boven plat op de / Italjaanse wijze, doen bouwen, Alkem: J: Fra: Oorl: p: 58. /
[later] Dit slot is geweest een Tolhuís geleegeen aan den Oudendijk / ter plaatse daar de Rotte onder dezelve met sluizen doorliep / alwaar men den Graaffelijken Tol ontving bestaande dit slot / út een vierkanten Toorn men noemde het zelve 't Duifhuis / naderhand geworden de woonplaats en het eigen der Heeren / Krooswijk; Enige willen dat dit oude Dúifhuis geboud zij geweest / door de Romeinen omdat alhier penningen van Hadrianus / zijn opgegraaven, Spaan beschrijv: van Rotterd^m: pag 139., H VIII.

KUILENBURG (na p. 190 en prent)

Kúilenbúrg. heb ik op den 31 Augústús en 1 September / A^o 1727. viermaal útgeteekend, en bevonden van een zeer / rúime uitgestrektheid en aan drie bijzondere deelen geschei- / den, ijder met zijn gragten omvangen, behalven het / groote voorhof dat met [sic] straks ontmoet, als men de poort / der stad uitgetreden is. [later] d' heer C:P: heeft dit slot in 't jaar / 1728. ook in twee gezigten gebracht.

KUIJL (t.o. p. 192)

Kúijl een aadlijk Stamhúijs bij Vianen / daar die van 't geslagt Kuijl hun naam afvoerden. v.Leeuwen / Bat: illust:

HUIS TE LAAR (t.o. p. 192)

Laar, van dit huis bewaare ik eene afbeeldinge mede in 't Cabinet / van den Heere C: Beúdeker te vinden.

LAAR (t.o. p. 192)

[later] zie van dit Laarder kerkhof; en 't miracúl, in 't bouwen der hier eertijds / geweene Capelle. 't Lofvers van Gooiland door L. Hortensius bij Boxhorn / Theatr: Hollandiae in Descript. urb. Nardenæ ook de Kerkelijke Oudheden.

[eerder] te Laren in Gooiland, op het zogenaamde¹⁰ kerkhof in Augústo 1738. wan: / delende, vond ik daar een blaaúwe steenen / zark, waar op met Romeinsche / capitaalen, dit volgende grafschrift / gehakt was.

Den eerwaarden / heer Gerardus / Antoni van der / Steen. obiit den 17. / February. 1706. /

Ook legt 'er nevens de kerk in 't gras een gebrookenen zeer oude steenen doopvont. /

LAGEWOERT (t.o. p. 193)

Lagewoert is heeden maar een geruineerde tooren in Delfland bij de / keetel [doorgehaald].

[later] Naeldwijk. Zie van Leeuwen: Bat. illustr. is door C.P. in den / jaere 1735 uitgetekend.

LANKARN (t.o. p. 193)

Lankarn in uitspraake zekerlijk Lankeren is eene Hoeve of Pacht= / hof onder 't Sticht van Utrecht geweest, dewelke door Zweder van Dingede, / terwijl hij in de Belegering van Damiate was, aan de Ridders van het / Dúitschen Húis te Jerúzalem geschonken; de Donatie is te leezen in het / Latijn apud Matthæúm Analect. Tom. X: pag.77. in den jaren 1218. de getuigen / van deze gift waren onder anderen. Ernst van Wulvede zekerlijk Wulven / Andreas van Werkúne [Werken] [boven Werken:] Werkhoven. Frederik van Lopike / [doorgehaald: zou dit [boven de regel:] ook Lopike moeten zijn?] Lutolf van Lopeke. Werenbold van Werkúne. Forastus van Voorst. Hugo / Sturmo, Albert van Bútburch [of Botbergen] noch eens Rempto van / Butteberk [of Rempt van Botbergen] Herman van Donder &^a / In den gemelden Brief wordt het een Curie genoemd, en daar waaren ook / eenige lijfeigenen bij, die mede weggeschonken werden.

LEEUWENSTEIN (t.o. p. 197)

Leeuwenstein. is geleegeen æn den Vliet tússe den Leiden- / dam en Voorbúrg, æn de Alkemaderbrúg, en word ook wel / Alkemade geheeten, met welken næm, het in Vissers Rhijn,, / land te vinden is.

LEIJENBURG (t.o. p. 202)

Leijenburg is tegenwoordig niet anders dan een óúd, gering vervallend boerenhúis / op een hoogte of heúvel van púin en steenen staende; in een lagen grond, en aen / een onkenbaeren en smallen weg; door mij in dien staet 1734. útgetekend.

LICHTENBERG (t.o. p. 202)

Lichtenberg, in 't Sticht bij Woúdenberg. tegenwoordig een heerlijke / land hoeve, met lommerige plantaedien, vercierd.

LIESVELD (t.o. p. 202)

Liesveld. H^f Herbaern v: Liesveld was Ridder wierd A. 1339 ge / vangen genoomen in een gevegt door die van Utrecht hij was A^o / 1369 Baillu van Zuidholland: H^f Gerrit Ridder H^f van Liesveld / in 't jaar 1380 wierd meede gevangen in 't gevegt tegen den H^f v: / Arkel bij Nieupoort A^o 1402. /

Henrik Heer v: Liesveld Gerrits zoone voornoemt was 1439 / baljuw van Zuidholland hij troude met Maria van Heemsteede / dog stierf zonder kinderen 1456 /

Jan van Sart wierd heer v: Liesveld bij doode van zijn Oom Hend^k / voorn^t, want deezes zuster vrouw..... v: Liesveld troude aan den Heere v: Sart in Henegouwen welkers zoon deeze voornoemde Jan / was welke maar eene dogter naliet Juff^r: Jeanne van Sart welke / troude met [*boven de regel:*] Hr Gerrit van harchies een Henegouwer A^o 1499: deeze / H^r Gerrit verkogt Liesveld aan H^r Roeland Le Febvre [*boven de regel:*] Ridder heer van / Rumpst bij Antwerpen & Tesaúrier van Vlaanderen getrouwd / met Hadewij Erfdogter van Heemsteede - /

H^r Jan Le Febvre gezegd van Heemsteede H^r Roelands zoon / was Heer v: Liesveld stierf A^o 1522 - /

Roeland van Heemsteede H^r Jans zoone naar zijns Vaders / dood H^r van Liesveld geworden zijnde maakte zoo groote / schulden, dat hij alle zijne Heerlijkheden moest verkopen /
(*t.o. p. 203*)

[*eerste vier regels ingesprongen; in marge daarvan:*] Liesveld / H^r H.

en verviel in groote Armoede tot zoo verre dat zijn Moeie / Juffrouw Florentina van Heemsteede zijn vaders zúster / getrouwd met Carel van Bernemicourt heer van Latilloij / in Artois hem moest onderhouden tot dat hij stierf A^o 1560 / op 't huis Liesveld. Heer Francois van Heemsteede Ridder zoone / van Roeland Le Febvre broeder van Jan en Oom van Roeland van / Heemsteede laatst gemeld wierd heer Liesveld 't zelve kopende van / deezen zijnen Neeve Roeland voor de Goederen van Aarlanderveen / Oudshoorn en Vrijehoeff, dog hij stierf A^o 1540 zonder kinderen / dies quam Liesveld aan vrouw florentina [zijn zuster] bovengened / dog deeze A^o 15 [*onleesbaar*] ook overlijdende wierd de Heerlijkheid ver- / kogt aan Hertog Erik van Brúnswijk die dit slot in 't jaar / .... wederom vermangelde aan Filips grave van Hohenlo / A^o 1606 zonder kinderen Overleeden.

(*p. 203, in de marge*)

Ik heb een / afbeelding / van dit slot / afkomstig / van Abrah. Rademaker.

LIEVENDAAL (*t.o. p. 203*)

Lievendaal is door de fransen verwoest in voegen dat er / nú niets meer van overig is, [*later*] maar een ander Lievendael of / volgens de Landkaart Levendal is 'er in 't Stigt van Utrecht omtrent de / Grebbe geleege.

LIENDEN (*t.o. p. 204*)

Lienden anders genoemd het huis ter Lee is door mij tweezins uitgetee / kent in den jaar 1725. ik bevond het een zeer vast kasteel vierkant van gedaante / en hoog van muraadien, hebbende op drie hoeken een hangende muurtoren / zijnde de graft met een aarde dijk omvangen, en 't voorhof meest gerúineert / hebbende egter nog twee voorpoorten. 't was seedert 6 jaaren tijd onbewoont, / en was voor die tijd bewoont geweest door den predikant van Kesteren / voor 't overige scheen het mij recht te verschillen met de print uit de Annales / de la Maison de Linden.

LIER (*t.o. p. 204*)

Lier. een adelijk huis in Delfland, tússe de dorpen Lier / en Schiplúí; aan 't watertje de Lee; omtrent het dorp Twoút / moet onderscheiden werden van 't hús te Dorp of Uiterlier / geleege tússe Schiplui en Maeslant aan 't stroomtje de / Oostgaech geheeten; dan van welk huis de authéurs boven / 65: bl: én D. op dorp. aangehaalt schrijven weet ik niet / zie 't geen ik op dorp geschreeven hebbe

HUIS TE LIPS (*t.o. p. 204*)

't huis te Lips een oud Slot in boomrijke plantagien, wel eer door den / Hr. Professor Petrus Scriverius bewoond A 1725 door mij in 2 gezigten af / gebeeld. behoort tegenwoordig aan den Heer v: diest Raadsheer des K. van Pruisen, zig te Berlijn onthoudende uit Cleefslant.

LIS (*t.o. p. 205*)

Lis. dit hús word gemeenlijk Devere genoemd, dog't / schijnt evenwel of is liever, een ander huis als 't huis Devere / waar af boven. 55. bl:

LOENERSLOOT (*na p. 206 en prent*)

Loenersloot. dit kasteel, en [*sic*] om zijnen grijzen ouderdom eerwaardig / hoofdgebouw, bezag ik met veel vermaak, neffens mijnen waerden vriend / C:P. op den 16 april 1730. van binnen en buiten onder en boven, door / den toenmaeligen bewooner den Hr. ... Hantsen vriendelijk aldaer onthaelt wordende, en bevond het aldus. de voorpoort van 't / búitenhof, 't welk rondom in eene tamelijk ruimen gragt gelegen / is, doorgetreden zijnde, en 't aengezigt naar 't slot zelve wendende / was ter linker zijde, een múúr, in welke een deúr om úit dezelve / over een brúg, en de gracht, in den bogaerd te kúnnen gaen, en / ten einde deze [*sic*] múúr een húizinge met twee trapgevels, welke / voor dezen de broúwerij of liever bakkerij is geweest, en uitziende / op de gevel van 't binnencasteel in de nevengaende afbeelding / over de brúgge neffens de poort te beschouwen; agter de rúg wierd / de geheele breette van 't búitenhof beslaegen door de stallingen / en 't getimmerte van de eijgentlijke brouwerij aen weerszijden / met een schuinen geveel [*sic*] úit de muur gelijklijk op gaende, beslooten / voorts, was ter linker [*doorgehaald*] regter, de voorpoort zelve en verders een / eens][*doorgehaald*] enkele múúr, met eenige vierkante nissen en verbrokkelde / kijkgaten, doorgaende tot aen de stalling voorsz: toe. en regt / voor de bouts, een steene borstweering, ruim drie voeten hoog / en voor de hóute valbrúg om in 't slot te komen en op 2 steene júkken /

rustende. vervolgens de poort van 't casteel, doorgestaan hebbende / treed men op de binnenplaats, ter linken zijde heeft men de keuken / met vier kruisvensteren, ter regter zijde den ronden tooren / en een múúr van dien tot aan de poort strekkende, in welke / múúr eene deure gevonden [*boven de regel:*] wert, door welke men op nog een ander [*boven de regel:*] kleener / binnenplaatsje treed, dat bijna driekant is, en met een enge steene / trap om op dessels borsteweering te treed [*doorgehaald*] konnen klimmen voorzien / is; de buitenmúúr van welk plaatsje in de nevenstaende / afbeeldinge, met het zwaere duivenhok behangen, gezien word. / vervolgens treed men, over de groote binnenplaats, van de poort / regt uit, langs eenige blaéúwe trappen op eene baluster met / een hóúte leúnig bezet, en van daar, door eene dúbbele deúr, tot / op de groote zael van dit ridderlijk stamhúís, welke zijn [*doorgehaald; er boven:*] haer uit / zigt heeft over de vijvers en bogaerd, op de Utrechtse vaert. / de Múraadien en inzonderheid die van den Tooren zijn vrij dik en zelfs / dikker op sommige plaatsen als die van 't slot te Múiden, en, / (die van den Tooren voornamelijk) van zwaere en groote moppen op / gemetzeld. de Toren is van den grond der binnenplaetze af, drie ver / diepingen hoog, alle met steene verwúlfzellen overzolderd, gelijk / hij onder, beneden de binnenplaetze op zwaere boogen en kelderge,, / welfselen is rústende, en zo dik en steeúwig van metzelwerk / dat er van den ondersten grond af aen, twee steene wenteltrappen, / hoewel

(*t.o. p. 207*)

[hoewel op sommige plaatsen ingestort of met puin gestopt] tussen / de dikte der múúren door, rondom den Toren heen slingeren, in welke / bovenste verdieping nog een zeer oud windas te zien is, mooglijk gediend / hebben [*sic*] om enig stormgereedschap, van binnen opwaerts te heijssen, en / van welks oppersten Trans, tússe de múúrpinnen door, welker toppen / meer dan eens manslégte [*sic*] hoog van den oppersten grond af zijn, zig een / heerlijk gezigt opdoet naer Utrecht, Amisvoord, Amsterdam, Naerden / en omleggende Landoúwen. voor 't overige zijn hier / bijzondere deúren, waar onder eene geheel van ijzer, dog toege- / grendeld, welke toegang geeft naer zeker kamertje alwaer / de oude Memoriaelen en Leenbrieven van dezen húíze bewaert / worden, en op eene der kamers .... geschilderde conterfeijtsels van / de familie der van Amstels te zien. en in een ander vertrek / voor de Schoorsteen een zeer ouderwets schilderij met deúren / zijnde 't afbeeldzel van een heer van Loenersloot [men zegt het / Splinter van Loenersloot te zijn] en op de beide deúren van binnen / nog twee andere púrtraiten, die men voorgeeft twee zoonen van / dezen heer te verbeelden, waer af de een, welke ter linker zijde van / 't middel afbeeldzel te beschóúwen is, in de graft van 't slot bij / ongeluk verdronken zijnde, naer zijn dood aldaer zoude úitge- / schilderd zijn; maer aengezien de konst van met olieverwe te / schilderen in den jaere MCCCCX. eerst is úitgevonden en dit schilderij / met olieverwe afgemaelt is, is niet te denken dat het den bóúwer / van dit kasteel zoude kúnnen verbeelden, of zo het H^r. Splinter / al wezen mogte, zóú het tussen 1410 en 1417, in welk jaer gemelde / heer omqúam, gedaen moeten zijn, waer toe het mij niet / oud genoeg voorquam etc.^a —

LOKHORST (*t.o. p. 209*)

Lokhorst, ik heb dit húís in Júly van den jaere 1729. úytgetekend / is maar een boeren húís,

LOOSDUINEN (*t.o. p. 210*)

Loosduinen. in vissers Landkaart van Delfslant, / zie ik een plaats te Loosduinen, 't Hof. genoemd zo dat / misschien van 't klooster een heerenhuis gemaakt is. / [*later*] dit hof is een heerlijke nieuwerwetse plantadie en heerenhuijs / tegenwoordig behoorende aan den Raadsheer Schuijlenbúrg / men ziet ook te Loosduijnen een hogen heúvel, waarop de / luijden aldaar verzeekeren dat het hof van de Gravin van / Henneberg gestaan heeft, en dat het zelve verzonken is. / de kerk geloof ik een overblijfsel der oude abdeye te zijn / om dat de eene zijmuur waaraan klaar te bespeuren is dat / in vorige tijden meerder geboúsel tegenaan is getimmert / geweest, en de hooge kerkhofheuvel van púijn en oude / steenen opgehoopt, en de vermaaklijke omtuining en / oude ringmuur zulks schijnen aan te wijzen.

LUNENBURG (*t.o. p. 212*)

Lunenbúrg een kasteel in het Stigt v. Utregt en wel / in het dorp Neerlangbroek geleege, heeft een vreemd [*doorgehaald*] / hoogen vierkanten Tooren door een ruime gragt vant / huis en de desselfs voorburg afgescheiden en gelijk het zelve [*boven de regel toegevoegd:*] door / [*in de marge toegevoegd:*] mij A: 1725 is afgebeeld.

LUTKE WEEDE (*t.o. p. 212*)

Lútke Weede een Ridderhofstad der familie van Weede is / geleege zeer nabij de stad Amersfoort omtrent de Eem / [*later*] het is niet meer als een gering boeren húís gelijk ik het zelve in Juny / van den Jaere 1729 heb afgetekend.

MAERSEN (*t.o. p. 213*)

Maersen. dit Kasteel is in den jaere 1672. door de Fransen / verwoest. volgens Rademakers Kabinet van Nederlandse & Kleefse / Oudheeden, ons aldaar Sub Num^o. 230. de muuren van dit Slot in / een cierlijk printje vertoonende. Uit de Lijst der Landkommandeurs der / Duitsche Order zoude wel schijnen, dat dit Huis aan die order behoord hebbe, zie in / Steven van Zuilen van Nyveld en Wóúter van Aemstel van Mijnden, Historie van 't / Utrechtse Bisdom I^{ste} D. pag. 716. en breeder. A. Matthæi Analect. Tom. X. in / de Lijst der Landcommandeurs van de Duitsche Order, waaruit duidelijk blijkt / dat dit slot aan deze Ridders behoord heeft. zijnde H^r. Wóúter van Aemstel van / Mijnden, opvolger van gemelden Steven van Nijveld op hetzelfde A^o. 1536. over,, / leeden. pag. 359. ibid.

MAERSBERGEN (t.o. p. 213)

Maersbergen, of, gelijk in de kaart gespeld staat, Meersbergen / is een [*doorgehaald*] geleegen tússeen Leersúm en doorn, in het Sticht van / Utrecht. hoewel niet aen den daaglijksen rijd-weg maer ter / zijde af, in de heÿgronden. C.P. heeft het in den jaere 1731. / útgetekend; de afbeeldinge vertoonend een zwaer vierkant / geboúw, hebbende twee steevige ronde, en even zo veel hangende / torens op de vier hoeken; voorts een dúbbele vaste brúg, vijvers / etc.^a het wordt door de wandeling Maesbergen genoemd; / en behoord aan den Haer [*sic*] Eggard Tamminga, uit Groningerland: / gedepúteerde ter vergaederinge der Staeten generael. enz. / niet verre van dit Slot; naar den kant van Wouúdenberg, legt / de vervalde abdije van Maersbergen; en tússeen deeze en gemeld / Kasteel een búrschap Maren genoemd; welke mooglijk / aan beiden, te weeten, Slot en Abdije den naem zal gegeven [*sic*] / dús vinde ik de geleegenheid deezer drie plaetsen in Vissers / groote kaart van Holland in 't Sticht, op anderhalf blad: / maer in de kaerte van 't Sticht. door Bernard de Roij gemeeten / en van gemelden Visser uitgegeeven; vind ik maer alleen / de abdije van Maersbergen aangewezen.

MARQUETTE (t.o. p. 222)

Marquétte. zie omstandelijk van dit hús, / M: Brouériús Kabinet der Nederlandze oudh: 191 pag: seqq: / van desselfs bouheeren, bewooners, ect.^a: vande rúime / grondslagen benefens 't rondeel gevonden; steene / kogels, doodsbeenderen etc.^a alhier opgegraven. / eindelijk merkt hij aan dat het hier ingevoegde printje / met de originele teekening van R: Rochmans [*sic*] zeer / verschilt. /

ik beware twee gezigten van dit huis, als een van / vooren op de regter zijde door C:P: en een van agteren / op de regter zijde door mij zelf int jaar 1725, naar 't / leeven geteekent. /

dit neevens gaande printje heb ik toen egter bevonden / met het leeven zeer wel te accordeeren.

MEDEMBLIK (na p. 226 en prent)

Medemblik. Zie omstandig van dit kasteel M: Brou- / erius Kabinet van Neerl: oudh: 96: pag: et Seqq: ik bewaare / twee teekeningen van dit Slot van eenen onbekenden zeer / naaúkeurig aldaar na 't leeven afgeteekend, waar van deeze ingevoeg,, / de afbeelding zeer veel in alle waarneemingen verschilt.¹¹

[*later*] belangende de Naamrede van Medemblijk, zou het wel zo / vreemd zijn, dezelve, gelijk meer andere in deze landen, af te leiden / van de Noordsche of Deensche Volkeren [hoewel het ook zeker is, / dat út de gemeenschap der taale, daar, en hier te lande, verscheide / benaamingen van plaatzen gelijkkluidende met elkanderen zijn] / want men vindt op het eiland Heiligeland, thans op eene klip na, / door de zee verslonden, ook een Casteel en Vlek Medenblyk gehee- / ten. zie de kaart van Holstein.

MEEUWEN (t.o. p. 231)

Meeuwen is gebouwd door Jan van Drongelen 1360 / behoorde 1620 beneevens Eten & Babilonienbrouk aan Jonker / Filips van Leefdaal quam aan dit geslagt omtrent het Jaar / 1520 wanneer Jan van Leefdael overgrootvader van Filips voorn! / troude aan vrouw Cornelia van Ranst uit brabant wiens moeder / was odilia van Drongelen dogter van Robbert v: drongelen. H: v. / Meeuwen & Joff: odilia van der Merwede goudh. in Merwedens geslagt.

MYNDEN (na p. 232, ingevoegd blad en prent)

Mijnden heb ik op den 31 Augústús 1727, beschoud, en be / vonden met dit nevens-staande printje overeen te komen / maar men behoorde de Tooren van Loenen in 't verschiet / te kunnen zien:

[*later*] dog op den July 1728 't zelve met meerder / aandagt beschouwende bevond ik 't zelve hier meede / in dit opzigt verschillende, dat [*boven de regel toegevoegd:*] het langwerpiger en zo hoog / eene heuvel niet was; ik heb het toen ook eenmaal uyt / geteekend

MIJDRECHT (t.o. p. 233)

Mijdrecht is een huis geleegen in het Sticht van Utrecht, in / het dorp Mijdrecht. de eigendom hier af behoort den Proost / van die tegenwoordig is de heer / welke het oude hús heeft doen afbreken en geheel vernietigen.

TER MIJE (t.o. p. 233)

Ter Mye een oud aadlijk huis in 't Stigt van Utregt / by het huis ter Haar omtrent Cokkengen en Maarsen / [*later*] op den 31 Augústús 1727. heb ik 't zelve van de rijweg uit / geteekend.

MOLESTEIN (t.o. p. 234)

Molestein een oud aadlijk huis in het Stigt in Neerlangbroek / behorende 1726 aan den heere van Weerdestein.

MONTFOORT (t.o. p. 234)

Montfoort. heb ik A^o 1727. op den 31 Augústús beschoud, en / bevonden bijna ten eenemaal onder de voeten geraakt te zijn / staande niet anders overeind, als de ingang van 't voorbúrg / zijnde de rest geslegt en tot een bogaard gemaakt.

NAALDWIJK (t.o. p. 240)

Naaldwijk. úijt van der Houve schijnt bijna alsof / dit slot van Naaldwijk een en het zelve zij geweest / als 't hús te Húntselardijk; goudhoeve schijnt zúlks / meede te willen zeggen, op pag: 93: daar hij schrijft: Niet / verre van 's

Gravenzande is d' oude heerlijkheid van / Naaldwijk en Honselaardijk, hebbende een zeer groot / oud en sterk Slot &tc^a: 't geen zo wel op Naaldwijk als Hún / selerdijk kan toegepast werden. Bij Boxhornius Thea: Hol / pag: 18. in 't kaartje van Delfland &tc^a: zie ik egter digt / aan 't dorp Naaldwijk, omtrent de plaats 't hooge / wóút, en in Vissers kaart de hooge Woerd, geheeten / een ridders hofsteê of slot aangewezen, dog mis: / schien kan dit een andere plaats of hofstee zijn &tc^a

Navalia (t.o. p. 244)

Navalia, dit noemt Klaes Kolijn in zijn Rijmspiegel de Naauwaale.

[later] Maar waarom moet Navalia juist een rivier [doorgehaald: we] zijn, kan het niet dús vertaald werden. / De brúg der Riviere [doorgehaald: te Navalia] word te Navalia afgebrooken [gesteld als de naem van een / plaats]

NEDERBLOKLAND (t.o. p. 246)

Nederblokland. in Zuid holland etc: /

Ik bewaare eenen afbeelding van dit húijs, ook te vinden in de / verzameling van den heere C: Beudeker, zijne niet anders / als een naare rúien van eene vierkanten tooren op een heuvel / met geboomte omheyingt.

NIJESTEIN (t.o. p. 248)

Nijestein een hús in het Stigt omtrent Hagestein waar / van een der Bastaarden van Arkel zijn geslachtsnaam / heeft genoomen

NIEUWPOORT (t.o. p. 249)

Nieuwpoort, bezag ik in den jaere 1734. hetzelfde doorrijdende; heeft eene oude kerk; / Een, nieuw zindelijk Raedhús, door A.M. [A. Meijling] voor eenige jaeren útgetekend, en zeer / nette, en fraei beplante Wallen, na de hedendaagsche vesting-boúw-kúnde, opgemaakt / aende landzijde, met een breede gracht omvangen; hebbende eene poort; waer / uit men de alblasserwaard enz. inrijd; aen de zijde naer Liesveld, loop de dijk / zonder poort of brúg, door de vestingen, of wallen tot in de stad; maer aan de / andere zijde naer Langerak is geen úitgang op den dijk.

TER NOOT (t.o. p. 249)

Ter Noot. heb ik 2 maal útgeteekent in 't jaar 1725.

NOORDELOOS (t.o. p. 250)

Noordeloos, een modern fraai Landhús; in de Alblasserwaard; bij het dorp Noor- / deloos, in vermaekelijke wegen; leggende. door mij in den jaere 1734. útgete= / kend, gelijk ook de kerk van het dorp Noordeloos. 't geen niet onvermaekelijk / van Sitúatie, behoort aen den heer te Gorkúm.

NOORDERWOERT (t.o. p. 250)

Noorderwoert is een huijs in Zuýdholland, te Schoonderwoert / geleege, met twee schúyn opgaande gevels, en op de eene hoek een / kleen úytstekje, volgens twee afbeeldingen, in den jaere 1725 door / A:M [A. Meijling], naar 't leeven getekend, en in mijne verzamelingen te vinden.

NOORDWIJK (t.o. p. 251)

Noordwijk, een der schoonste dorpen van Holland, in grootheid en Vermakelijke / wandelingen geene van dien wijkende. berúcht door zijne genees- en Tafel-kruidhoven, / heeft een rúim gasthús, proveniers-hús. Weezhuis. Waeg; en van ouds eene / beroemde Rhetorijkers kamer. onder de zinspreúk. Úit Liefd' bestaen; daer men voor / weinige jaeren, bij ons geheugen, nog prijzen placht út te delen op voorgestelde / Knievragen- en sondeg door een der broederen met het vaendel slingerde. / Men ziet hier ook een Doelen, waer aen thans 1735. nog vijf doelenbroeders behooren, / om de zeven jaeren wordt hier gaeischút gehouden op den tweeden Pinksterdag, gelijk / in 't bovengemelde jaer geschied is, met staele handbogen, zwaerder dan een / snaphaen in 't hanteeren de Remonstrantsen hebben alhier een zinlijk kerkje met / eenen predikant; ook is hier agter de groote be[?]evens gemelde Remonstr: kerk nog / een overblijfsel van 't wel eer hier geweene klooster; en een beknopt Raedhús. / onder eenige wetten, in den doelen opgehangen, aengaende het gelagmaeken / drinken enz. der schútters; vond ik 'er eene, die boete stelt op 't vloeken, en / schelden; waer in verscheide scheldnaemen en vloeken útgedrúkt worden, met / bijzondere geldstraffen; als. die zijn makker hondejongen schelt. 2 stuiṽ. Dond: kint / 4. St: die de Duivel hael me zegt 3 st.: die G...dome zegt [t zijn de eigen woorden / van 't geschrift] 6. St.

St. Olof (t.o. p. 252)

S[!]. Olof is Oläus en niet Odúlfús

Okkendoort (t.o. p. 252)

de Okkendoort off Ossendoort Een watertje omtrent / Alkmaar en Oudorp [doorgehaald:] 'dat ook wel Okendorp ge,, / naamt mogelijk naar dat watertje zijn eerste benaaming heeft ontvangen.' hier door vloeiden / de húigenwaart en Schermmeer in elkander zie / M: Brouërius Kabinet van Neerl: Oudh: pag: 168. 1ste: D:

Oort (t.o. p. 254)

Oort, waar van ons Oortje, d.i. twee duiten, betekend een / vierde gedeelte. Zo zeggen wij, in sommige gevallen, Een Oort van / eene gulden, inplaatze van vijf stuivers. De Dertiend' halven / noemen wij Oorden, omdat ze 't vierde gedeelte van eenen Rijksdaler / uitmaaken. Oort is ook eene zekere Maate van natte waaren, / in zonderheid van Wijn. zo noemt [*boven de regel:*] men te Zwolle, Deventer en elders het / vierde gedeelte van eenen Stoop een Oort, dat is omtrent eene / Amsteldamsche Pint; een half Oort Wijns, een half Pint enz. / zo leeze ik dan in zekere Lijst der feestdagen van de Domkerke / te Utrecht, [*Beschrijv: van 't Utrechtsche Bisdom I. deel pag. 106 &^a*] / dat men aan zo of zo een altaar-bediende, of Priester enz. zal / geeven een of meer Vierendeelen Wijns [*somtijds staat er bij: út / den Offerschaalen*, meest niet] dat is dan zo veel oorden Wijns, / en zo, acht ik, moest de vertaaler ook geschreeven hebben, om / dat Oorden toen zowel als nú eene vaste bekende maat be- / tekend zal hebben, bij den naam van Oort bekend. te weten 't / vierde gedeelte van eenen Stoop. Mogelijk zal in 't Latyn / quántariúm gestaan hebben, en de vertaaler heeft zekerlijk / geen kennis aan dit woordje Oort gehad.

OOSTERWIJK (t.o. p. 255)

Oosterwijk. heb ik in 't Jaar 1727. op den 24 Augústús / eenmaal uitgeteekent.

OOTMARSEN (t.o. p. 258)

Ootmarsen. zie van de Commandeuri der Dúitsche Ridders aldaar / [nú 't Slot van den Baron van Heide] zeer veel byzonderheden in Matthæi / Analect. X Deel. pag. 307. & seqq.

Ordalium (t.o. p. 258)

Ordalium dit woord is herkomstig van 't oud Saxisch / woord ordael, of ordeal, 't geen men nú oordeel noemt en / dus een vonnis of regtsgeding beteekend; niet alleen met over / heete ploegijzers te gaan, maar ook met een gloeiend ijzer in / de hand neegen voetstappen ver te draagen, Diergelijk [*doorgehaald; er boven:*] zoo was / ook bij de oude Friesen de Ketelvang dit was den naak / ten arm tot de elleboog toe in een ketel met ziedend / water te steeken, zonder denzelven te schroeijen.

OUDDORP (t.o. p. 260)

Ouddorp. word geen Oxdorp of Okesdorp. geheeten, maar / osdorp. tússen Slooten en 't huis ter Harf geleegeen.

PALESTEIN (t.o. p. 261)

Palestein. is over eenige jaeren door C.P. útgetekend, nevens een aerdig gezichtje / van Zegwaerd met de Remonstranten kerke aldaer, nevens dit hús Palestein / staende; 't is een gemeen boerenhús met een rietendak; en in den gevel op een steen / vindt men den naam van Palestein geschreeven.

PERSIJN (t.o. p. 261)

Persijn. alhier is de steene Mijlpael waar af boven 181 bl: / volgens van der Houve hantvest Chronijk 2. Deel: 87. bl:

(p. 261, in de marge)

1728 door / mij twee / maal uýt / geteekend.

PETHEM (p. 262, achter tekst)

zie M: Brouerius. Kab: v: N: Oudh: pag. 135. et seqq.

PLETTENBURG (p. 266, achter de tekst)

geboud door de Heeren van / ten Goÿe A^o 1300

PIJNENBORG (t.o. p. 266)

Pijnenborg een vernieuwdt heeren Hús in 't Stigt / na bij de Vúers en Drakestein aan de Pijnenborger grift / is te vinden afgebeeld onder de gebouwen van Philip / Vinkebooms. [*doorgehaald: die het ge*]

POELENBURG (t.o. p. 267)

Poelenbúrg. daar is nog een hús van deezen naam in Kennemerland / tussen Schoorl en Alkmaar bij Aagtdorp. [*later*] teegenwoordig behoorende aan / den hoogedelwelgebooren heere Jonker Jan [*boven de regel slecht leesbaar woord toegevoegd*] van Egmond van der Nijenburg. / ik heb het gezien en ook uitgeteekend op den 23 Augustus 1727.¹³

POELENBURG (t.o. p. 267)

Poelenburg, in Kennemerland bij Heemskerk. behalven eene afbeeldinge / van dit hús in zijnen ouden, maer gerúineerde stand, naer een echte / afbeeldinge van voor omtrent honderd jaeren gedaen, heb ik van den heere / A:S. [*Andries Schoemaker*] eene afschetzinge van dit huis, zodanig als het was, en ik het gezien / hebbe, voor dat het ten eenemaal geslegt wierdt.¹²

(p. 267, in de marge)

dit hús is Ao: 1726. geslegt en ten eene / maal verdweenen, zijnde alles gerasert.

POELGEEST (t.o. p. 267)

Poelgeest, zie Plemper besch: van Alfen 126. is zeer vervallen ten deele / door ouderdom en ten deelen met voordagt verbrooken om het te herboúwen, dat / egter gestaakt is gelijk ik het zag den 1. November 1723. en tweemaal uit- / teekende

(p. 267, in de marge)

3 gĳ: 1723 / door mij / Tweesins / afgeb:

POLDERBURG (t.o. p. 268)

Polderbúrg was een Kasteel in Schieland bij 't dorp de / Keetel op een hoog stúk lands geleegeen, tússe 't gemelde / Dorp en de Schije aan de polder O[?]art geboud door H^E / Filips van Wassenaar A^o.1313. dog 38 jaren daar naar door / de woeste delvenaars affgebrant, edog in 't jaar 1387 door / H^F Dirk van Wassenaar herstelt egter A^o:1486. weeder door / de Delvenaars verbrand, nadat zij het den Rotterdammers, die / 't bezet hadden, hadden ontweldigt: Alke^m: J: Frans: Oorĳ: p:173.

PURMEREND (t.o. p. 271)

Purmer-end. zie van 't Slot zeer omstandig M: Broúerius, / Kab: van Nederl: Oudh: pag. 108. et seq:

(p. 271, in de marge)

door mij / 1725 in 5 / gesigten / afgebeeld¹⁴

PUTLITZ (t.o. p. 272)

Pútlitz is een adelijk huys binnen de Stad vianen door C.Pronk / uýtgeteekend.

PUTTESTEIN (t.o. p. 272)

Puttestein zie van het beleg deezes casteel Goudhoeven pag. / 403, daar duidelijk blijkt, dat niet dit puttstein in 't land v: putten / maar een ander Slot púttstein moet verstaan werden gelee- / gen in gelderland tússe Elburg en Campen [*boven de regel*] na bij de zuiderzee

RAMPENBOSCH (t.o. p. 255) [*pagina 255/256 is verkeerd ingebonden; deze tekst hoort t.o. p. 274*]

Rampenbosch is een heeren húys in Kennemerland, geleegeen te / Bergen een quártier gaans ten westen de [*sic*] kerk aan dúin, is een / cierlijk gebouw met eenen tamelijk hoogen vierkanten tooren / en rúim binnenpleÿn, met een steene borstweering en mooie / graft omvangen, rondom met hooge lindebomen en aan duinkant / kreupelbos omtúÿnd, van vooren over de boúw en weÿlanden een / open úitzicht hebbende, gelijk ik dat op den 23 aúgústus 1727. / bezag en van verre afschetste. ik bewaare vier naaúwkeurige / tekeningen van dit slot, zijnde de eene door C:P: in den jaere 1725. / en de drie overige in den jaere 1724. door A:M: [*Andries Meylincq*] netjes naar 't / leeven gedaan.

RANDENBROEK (t.o. p. 274)

Randenbroek, digt onder Amisfort geleegeen, een heerlijke lust,, / plaats, in opzicht van dicht geboomte, prachtig lommer, en schilderagtige / gezichten, 't húijs, het welk ik toen úitgetekend heb, is niet zeer groot, en / geestig op de Italiaanse trant gebout; behoort tegenwoordig aan den / heere ... Heereman, groot liefhebber en beminnaar van de tekenkonste

RAAPHORST (p. 274, in de marge)

1728. / door mij / tweemaal / úitgetee / kend.

(t.o. p. 274)

Raephorst. is tegenwoordig, gelijk uit twee bijzondere afbeeldingen / door mij in den jaere 1728. aldaer naer 't leeven gedaen, in eene over / pragtige nieuwerwetze plantadie geleegeen op eenen hogen heuvel / schuins opgaende en plat van boven met pragtige trappen op= / gaende etc^a; in eigendom behoorende aen Mij ladij Cadogan, / welke de túinen, en praelhoven, nog daeglijks laet opcieren &c^a:

REEWIJK (t.o. p. 275)

Reewijk tussen Assúbúrg en Poelenbúrg, geleegeen, is maar een heúvel / met rúigte en kreúpelbos bewossen, met een gragt vol riet, liezen en biezen / omringt, de boeren noemen hetzelfde Rietwijk, ik bezag het op den 24. / aúgústus 1727. wanneer ik het ook afteekende, om nog eenigsins desselfs geheú / genis te bewaaren.

REMMERSTEIN (t.o. p. 275)

Remmerstein, in de kaerte van 't Stigt, de Steene kamer / genoemd, legt bij Venedaal, onder Utrecht, een geestig geboú / maer klein, door C.P. in den jaere 1731 uitgetekend.

RIETWIJK (t.o. p. 281)

Rietwijk 't Stamhuys der Heeren van Rietwijk, heeft in 't Dorp van / denzelven naam gestaan, eertijds gelegen omtrent Nieuwerkerk en / Slooten. dog nú door de wateren van 't Haarlemmer meer ingezwolgen / dog te Egmond was 't huys van heer Dirk van Rietwijk /

/ Rietwijk is heeden een heúvel met boomen bezet. is zeekerlijk [*doorgehaald; er boven:*] misschien hetzelfde als Reewijk. alhier plant een kapel te staan, met een huis voor den Kapelaan.

Liora (t.o. p. 283)

Liora. Melis Stoke noemt dit Lyhora in diderik de Tweede.

RHIJNENBURG (na p. 286 en prent)

Rhýnenbúrg; tegen over Koudekerk; in den jaare 1730. heb ik het útgetekend; / hebbende niets anders dan een steenen boerenhúis.

RHIJNESTEIN (t.o. p. 287)

Rhijnestein te Cothen in 't Stigt van Útrecht aan den Krommen / Rhijn tussen Werkhoven en Wijk geleege ik zag het den [*opengelaten*] Aúg: / 1725 in 't voorbij rijden van verre, met een hogen Toren voorzien. /
/ Rijnestein bekend 1350.

RHIJNHUIZEN (t.o. p. 287)

Rhijnhuizen, geleege te Jutfaas bekend 1165 in 't / Jaar 1528 branden de Geldersen verscheide huizen / te Jútfaas aff Rijnestein, Rhijnhuizen, Plettenbeek / Vronestein, Wijnestein, Stormdijk, Not: [?] Hort: Der Ult: p: 133

RHYSBURG (Abdij van) (t.o. p. 289)

Sophia. gemalin van diedriek VI en Moeder van Floris III. heeft dit / Klooster verbeeterd. Zie Stoke.

RYSENBURG (p. 289, na de tekst)

ik heb het 2 maal geteekent A^e 1725.

RODENBURG (t.o. p. 291)

Rodenbúrg bij leiden aan den Rhijn bij Roombúrg, Meerbúrg / en Rijnegom

ROLLAND (p. 291, na de tekst)

ik heb uit het velt geteekent 1724.

ROJESTEIN (t.o. p. 292)

Rojestein. een aadlijk huis te Amerongen. Het is tegenwoordig niet veel meer / dan een groot oud steenen Boerenhúis, zijnde door de Franschen in den jaare 1672. verwoest. / men vind het niet op de Registers der Riddermaatige Húizen. 't is niet onwaarschijnlijk / dat dit Huis zijnen naam gekreege hebbe van het Adelyk Brabantsch Geslacht van / Royen, die' er misschien de stichters van zijn geweest, en zich in 't Sticht Utrecht ne= / dergezet hebben. de eerste van dit edel geslacht, die derwaards quám was Henderik van / Royen, die met de eenige dochter van den Heere van Montfoort getrouwd is geweest / zie van dezen Heer eenige byzonderheden in de Historie van 't Utrechtse Bisdom. I D. p. 736 / daar is ook nog een ander Heerenhuis, in Nederlangbroek, Rojestein of Rodenstein / genaamd.

ROOSENBURG (t.o. p. 298)

Roosenbúrg is heeden in Eigendom aan den zoone van den / Admiraal van Wassenaar, die het heeft laten herboúwen tot / een overmaaten pragtig gestigt oft om wel te zeggen een / Paleis. gelijk ik het zelve in het jaar 1725 hebbe útgetee,, / kent van vooren, zijnde nog niet tot geheele volkomendheid / gebragt, en alle de uitneemende Lusthooven bossen en / Plantadien nog niet geheel tot een Regelmatigen Stan [*sic*] / gevorderd. [*later*] maer op den 24 Meÿ 1730. op 't húis te dúivenvoorde zijnde wierd mij door / den Baron van Wassenaer verhaeld, gelijk ik het alstoen ook dús bevonden hebbe, dat dit / overpragtige modern geboúw, door de hoogwelgeb: vrouwe van Liere van Katwijk, ten / eenemaele tot den gronde toe was doen afwerpen, slegten, en te niete maeken. / út súmptús [*sic mihi videtúr scilicet*] reparationis evitarentúr.

ROOZENDAAL (t.o. p. 298)

Roozendaal: zie goudh: p: 570: ibid: Broúeriús Cab van / NeerĪ: en Kleef: oud: in articulis de Egmond: &^a

HUIS VAN MAARTEN VAN ROSSUM (t.o. p. 299)

het huÿs van Marten van Rossúm binnen Arnhem is een zeer groot en / naar de oude wijze, pragtig geboúw, gelijk in de afbeeldingen door C:P: / in Julÿ 1729, daar af gemaakt [*boven de regel:*] uitwijst; welke ook aanmerkte, dat de monsters en dúivelskoppen, waar mede elders aangemerkt word dat de gevels van dit / geboúw bezet zijn, eÿgentlijk beelden zijn van óude vorsten & vorstinnen etc.

RUMELAAR (t.o. p. 300)

Rumelaar - bij Woudenberg

ROUWKOOP (p. 301, in de marge)

ik heb dit / huis 1725 / 2 maal uit / geteekent
[achter de tekst:] zie Plemper Bes: v: Alfen.

Zaan (t.o. p. 303)

omtrent. de Zaan ben ik van gevoelen, dat dezelve ontstaan is / uit de meeren omtrent Alkmaar, en zijn uitlozing in 't Ye / gehad heeft.

SAND (na p. 304 en prent)

Sand. op dit hùijs, nu 't gevangenhùis van Wassenaar / zegt goudh. p: 136: in GeneaĀ: Was̄s: overleed a^o 1391.
[later] heer Dirk / Baenderheer van Wassenaar, Voorbùrg, Voorschooten, Valken / burg, Catwijk etc:
(p. 305, achter de tekst)
1725. heb ik dit uitgeteekend.

Sande (na p. 304 en prent)

Sande. Aleidis van Holland, zuster van Koning Willem, geeft een / brief wegens de kerk te Pynaker aan de Abdije van Koningsveld; waar / onder staat, gegeeven te Zande 1265. moet hier door 's Gravezande / verstaan worden? denkelijk ja. Of 't moest op dit Huis te Sand toe- / passelijk zijn. Delflandsche Oudheden. pag. 269

SCHAGEN (t.o. p. 306)

Schagen. zie van de bezitters van dit huis, desselfs oorlogs gevallen / en andere geschiedenissen. M: Brouerius Kabinet van Neerlandse Oudh: / pag: 79 et seqq: welke de bouwing van dit Slot op 't jaar 1394 is / stellende: / [later] [in de marge: NB] omtrent het ontleenen van den naam zo nopende deze als meer andere plaatzen / komt, niet zeer aanneemlijk voor dat dezelve juijst van de Deense of Noordze / volkeren zoude gegeeven of afgeleijd zijn, wijl deze menschen wel gewoon / waeren in onze landen te koomen rooven en plunderen. maar geensins hún / vast verblijf te houden of [doorgehaald; er boven:] en zig derhalven niet veel hebben kúnnen bekommeren om / deze landen, daar ze om ze [sic] zo te spreken maar in en úijt liepen, naamen te geeven. / nog de inwoonders om die naamen op 't gezag húnner gezworene vijanden, te behoúden / maar 't blijkt eerder hier úijt dat de taalen dezer volkeren bijna een en dezelve / zijn geweest, ten minsten gansch weijnig van den anderen verschild hebben. / [later] In den Jaere 1534 wierd eenen Willem Wiggertsze, omdat / hij doopsgezind was, van Barsingerhoorn gevoert gevan., / gen naar Schagen en naar agt dagen in hegtenis / geweest te zijn op dit Slot van Schagen onthooft. des / morgens zeer vroeg in de poort van het kasteel, zijn / vader in de regeering zijnde te Barsinghorn verliet- / aanstonds hier op zijn ampt: Zie T: v: Bergen: Martel: Boek: 213.

SCHALKWIJK (t.o. p. 307)

Schalkwijk. [er boven twee woorden:] heb ik op den 1. September 1727. uitgeteekend / 't leýt in een aangename omtúining maar is anders vrij / óubakken

SCHIPLUIDEN (t.o. p. 310)

Schipluiden een oud dorp tússe Delft en Maasland men vind het / genoemd een [sic] de Giftbrief van graaf Dirk de zevende aan 't klooster te / Egmond, met deeze woorden: opten zelven dag heb ik Dirk voortz: ge / committeerd ende gewaalt tegen St Aelbregt 9 mansen, van Schipleden / af tot in de Maas, ende in Westerbeÿ van 3. mansen van der Maas ende in / Vronansland; geevende hier voor alle Jaar een cijns van acht pond in Alk / maar etc^a.

SCHOTEN (na p. 312, 2^e blad)

Schoten, eene ambagtsheerlijkheid in Kennemerland, niet verre van / de stad Haerlem, tússe de rúine van 't huis te Kleeff en de Zandpoort, / heeft eenige boerenwooningen onder zijn rechtsgebied, een rechthùis / en tegen over 't zelve, aen den rijweg, een vervallen brok múúrs, zijnde / een overblijfsel van een kapelletje van St. Pieter; en eindelijk 't hùis te / Schooten, of een landhoeve, welke men dús noemt; zijnde een vier., / kant bouwhùis met een hoog pannedak; door Cp. inden jaere 1730 / nevens 't rechthùis en 't kapelletje uitgetekend.

SNAAFBURG (na p. 316 en prent)

Snaafbùrg of Snavelenborg, is een zeer oud heerenhuis [bezeeten door eenen / heer van Wikkevorst] agter de kerk van Maarssen. geboud door een Ridder / uit Ongarÿen in 't Jaar ... ik heb het zelve in Júlÿ van den jaere 1729 / in een gezicht gebragt.

SPANGEN (t.o. p. 317)

Spangen. is geboud door Jonger zoonen der Leidse búrggraaven / Uúternesse genaamd welke bevonden worden dit slot al bezeeten te hebben in den jaere 1200; en nadat hetzelfde heerlijker herboud was / door heer Philips van Matenes in 't jaer 1310 hebben het de kabbeljauwen / in 't jaar 1351 jammerlijk geschonden, dog weder herboud zijnde 1384. / heeft Willem Nagel vrouw jacobaas' veldheer 't zelve ter gronde toe / vernielt en gesloopt dog door heer Philips van Spangen 1450. weeder / heerlijker dan te vooren opgetimmerd, maar alwederom door die van / delft 1573 verwoest op dat de spanjaards zich daar op niet zouden versterken.

A:1489 hield Dirk van Hodenpijl met eenige hoekze Rotterdammers / [over 't land gaande moeskoppen] zo slegt huis dat heer Philips van Spangen Ridder genoodzaakt was een geding te voeren voor den Hove / tegen de Graaflijkheid eisschende van dezelve 1700 ponden hollands / en vijf grooten voor de schade aan zijn slot geleden - waar van hij / eindelijk in den jaare 1501 bij een voordeelige sententie de somma van / zeshonderd ponden bekwam: Alkemade: Jonk: Fransen oorl: bl. 184.

SOUBURG (t.o. p. 317)

Soubúrg behoorde aan júffrouw Anna Cobel dogter van heer Arent Cobel / Ontfanger Generaal van Holland, zij is in den Hage ongehúwt overleeden / A^o 1624. en maakte dit huis aan haar nicht Joff: Jenne Marie / Doublette weduwe van den Heer Dominicus de Pottere Thesaurier / van de Heere Philips Prince van Oranjen. J: Vand: Eijk Hantv: p: 74.

SPAARWOUDE (t.o. p. 318)

te Spaarwoude heeft eertijds ook een adellijke wooninge gestaan daar de edelen / van Spaarwoude hún verblijf hadden, welk geslagt en slot, schoon beijde van den / oudsten adeldom nú al lang uitgestorven en verwoest zijn.

SPIERINGSHOEK (t.o. p. 318)

Spieringshoek, geboud in 't Jaar 1200. door Jb: Woúter van Spiering / en in 't Jaar 135... door de Kabeljaeúze Delvenaars verwoest. Jonk: Fr: O: p: 183

Stijven (t.o. p. 321)

Stijven. 't Linden met stijf sel klaar maaken. In eene oude ordonan- / tie van 't oude Gasthúis te Delft, Delflansche Oudhed. pag. 233. Leeze / ik dat de Gasthuis-zústeren geen dierbair Doecken moghen / draghen, en die doecken ongestairct; dat is ongesteeven; ten / bewijze, dat gesteeven Linden óúttijds voor te zwierig gehouden / wierd; en dat Sterken en Stijven het zelve betekenen of / tenminste in betekenis hier verwisseld worden. dat zo zijnde / moet [*boven de regel twee woorden toegevoegd:*] men dan niet zeggen gestijfd linnen in plaats van gesteeven? / zie proeve van geregelde Afleiding van L.T. kate.

STERKENBURG (t.o. p. 322)

Sterkenbúrg. behoort aen den Heer Joh: Fred: Mamúchet van / hoedringen te Utrecht.

STAVEREN (t.o. p. 322)

Staveren. in 't boere land-Fries wordt deeze Stad Steúer genoemd. en bijna / als Stúir uitgesproken.

STERRENBURG (t.o. p. 328)

Sterrenbúrg geboud in het jaar 1316: door H^e Hugo van Kralingen / zoons zoon van H^e Gijsbert van Kralingen, dog dit Slot is door huwelijk / van de eenige Erfdogter, vrouw Aalburg van Kralingen met Heer / Arend van Dúvenvoorde, in dit geslagt overgegaan, van 't welk dit / heerlijk goed als nog bezeeten word; Jonk: Fra: Oorlog bladz: 82-

STOOP (t.o. p. 329)

Stoop. ook wel Stooopenbúrg. heb ik in 't jaar 1723. gezien en / uitgeteekent op den 1^s: November. 't is niet veel meer als een / boerenhuis, behalven dat een vierkant steene Torentje met een / spitsē leyē kap gedekt uit het dak komt rijsen. en dat het nog / al vrij dikke muren heeft. 't behoort aan eenen die de naam / voert van Stoop te Haarlem wonende. [*later*] maer op den 25 Mey 1730. naeúkeuriger door / mij uitgetekend.

STOUTENBURG (t.o. p. 329)

Stoutenburg; op den [*opengelaten*] Juny des jaars 1729. heb ik dit ridderlyk / húys in een tekening gebracht, het is een vierkant nieúw geboúw, met / roode pannen gedekt, niet qúalijk naar 't húis Aagtdorp bij Schorel, / gelijkende, op eenen hoogen heúvel, mogelijk úit de púinhoopen van 't oude / slot bestaande, en met hooge boomen en rúigte begroeit, geleege, van / een rúimen, doch meerendeels bewossen graft omvangen, voor 't overige in / rúime eikplantadien beslooten, een groot half úúr gaans van Hoeflaken.

STRYEN (t.o. p. 331)

Stryen of 't húis te Oosterhoút is in den jaare 1729. door C:P: uitge- / tekend, is tegenwoordig een rúine van eenen vierkanten tooren / staande digt aan de vaart van Oosterwýk naar Geertrúidenberg.

STURMERDIJK (t.o. p. 331)

Sturmerdijk; heeft zekerlijk zynen naam van een Geslacht, 't geen Stúrm of / Storm genaamd was, want ik vinde bij A. Matthæus in Analect. Tom. X. p. 77. / onder de Getuigen der overdracht van 't Goed Lankarn door Zweder van / Dingende, geduurende 't beleg van Damiaten, aan de Ridders van het Dúit- / schen Huis, gedaan, eenen Húgo Stúrm [d.i. na 't Latijn van dien tijd Storm] / gemeld. Zie boven in Lankarn.

ZUIDWIJK (t.o. p. 331)

Zúidwijk. door mij, en ook door C.P. meermaels úitgetekend, is wel zeer oú, hoog / en zwaer van múren, maer de oude bouvalligheden zijn opgerúmd, en de Graef / van Wassenaer Opdam; heeft 'er koninglijke lústhoven en plantadiën aangelegd, die / voor geene in Holland hoeven te wijken.

(p. 331, in de marge)

A^o 1725. / heb ik dit / huis uit / geteekent / zwaar en hoog van mú- / ren

ZUILEN (t.o. p. 332)

Zuilen, wat de naam van Thúle belangt Dezelve / schijnt meerder Toepassing te hebben, op 't geregt en / Landerijen van Thulle aan de Lek tegen over Kúilen / búrg, ook dunkt mij dat in de Lijst der goederen van / de kerke te Utrecht Zuile, Zuile genaamt word. zie Heda: / [later] het schoone slot alhier is in den jaere 1731, door C.P. in drie fraeie / gezichten gebragt.

ZUILENBORG (t.o. p. 332)

Zuilenborg. is heden een Vierkante steene spijker, nog iets van de oúde / múradien vertoonende, maer anders nieuú; bij de kerk van Overlangbroek, / gelijk te zien is in de tekening van C.P. 1731. aldaer na 't leven gedaen.

ZUILENSTEIN (t.o. p. 332)

Zuilenstein; behoort aen den Grave van Rochefort. C.P. heeft dit hús in twee / gezichten verтоond; anders is het door N. Visscher, nevens zijne treffelijke túinen / in 't groot¹⁵ en 26 kleine gezichten¹⁶ van D. Stopendael getekend, uitgegeeven.

SWIETEN (p. 333, achter de tekst)

't is teegenwoordig een / pragtig modern geboúw met 4 toorens, gelijk ik het. 1723. / in een tekening heb gebragt.

TEISTERBANT (t.o. p. 335)

Teisterband, bewaert zijnen naem nog ten húidigen dage in zeker adelijk / hús, gelegen in de Tielerwaard, tussen Tiel en het dorp Arrichem. behoorende / aen de van Ekken.

TEILINGEN (na p. 336 en prent)

Teilingen. bezag ik in Julij 1726. [in potlood:] + rond om in kreúpelbos en toegegroeiide vijvers / zijnde het agterste gedeelte in redelijken stand, dog de groote tooren zonder / kap en niet weinig geruineerd. [later] wij hebben het in den jaere 1730. naeukeurig / tweesins afgebeeld. / [in potlood:] + na doode van Hr. v. Beverningk

OUD-TEILINGEN (t.o. p. 337)

Out Teilingen wierd Lokhorst geheeten om dat hetzelfde ['zelve' doorgehaald] / aan dat geslagt toebehoord heeft. 't zelve heeft voor den jaere / van 1446: behoord aan die van Naaldwijk - want vrouw Wil= / lemijne van Naeldwijk heer Willems dogter liet stervende dee= / ze goederen naa aan haaren zoon Jan van Poelgeest, want ze was gehúwt aan Gerrit of Jacob van Poelgeest en / overleed in het jaar 1447. Deeze Jan van Poelgeest ge= / troúd met Margareta van Zwieten Boudewijns d^e stierf / A^o 1482: en liet 6 kinderen na, waar van de oudste zoon, ge / noemd heer Adriaan van Poelgeest de heerlijkheeden zijns / vaders erfde , en gehúwt met Magtild van der Does dirks d^e / het slot van Oú Teilingen bewoonde, en in den jaere 1507. / zonder kinderen overleed. Toen quam Oud Teilingen op heer / Gerrit van Lokhorst, Stigts edelman, en wiens oú-oom / de voorgemelde heer Adriaan van Poelgeest geweest was. / want Joff. Henrica van Poelgeest, heer Adriaans zúster / voorgenoemd, gehúwlijkt aan Willem van der Does, bragt / hem drie dogters voort, waar af eene genoemd joff. Adriana / troude met met [sic] heer Jan van Lokhorst diewelke te sa= / men wonnen heer Gerrit van Lokhorst voornoemd. / Deezen gestúrven zijnde, volgde hem [doorgehaald] zijnen ['en' doorgehaald] zoon Vin= / cent van Lokhorst in 't bezit deezer heerlijkheid, hij was / ook heer van Heemsteede bij Útrecht, en liet maar eene erf= / dogter naa joff. Geertrújde van Lokhorst. deeze gehuwd / aan Claas van Mathenesse woonde met hem op Oú Teilingen / heer Claas overleed in den jaere 1617. en hún beider zoon / Jonk^e Cornelis van Mathenesse heer tot Hasertswoude / wierd heer van Oud Teilingen 't welk [boven de regel toegevoegd de volgende twee woorden:] hij nog bezat in 't jaar 1636. / Deeze heerlijkheid word te leen gehouden van den heere van / Naaldwijk: Goudh: in 't bijvoegsel: Naaldwijk, Poelgeest etc: genea^l: / [later] op den 21 Mey 1730. heb ik nevens C.P. dit slot van agteren úitgetekend. en verstond / toen dat de heer van der dussen in zijn E. leeven Búrgemeester der Stad [opengelaten; in potlood ingevoegd:] Gouda overleeden / zijnde dit huis bij erfenis gekoomen is aen den h^r: ... [opengelaten; in potlood ingevoegd:] NB Schepers Búrgermr: te Rotterdam.

(p. 337, in de marge)

ik bewaar / 2 gezigten / van dit / huis zo als / het tegen / woordig is / door C:P. in 't Jaar 1725. netjes uitgeteekent.

TIENHOVEN (t.o. p. 338)

Tienhoven, een Rúiin in 't Sticht agter Breukelen bij 't dorp tienhoven.

TORENVELD (t.o. p. 339)

Torenveld is geleege Tussen Eindegeest en Oestgeest, is van / een zeer antieksche gedaante met Een vreemden ronden / Toreen en capelletje op een heuvel of berg staande dog / teegenwoordig zeer bouwvallig en van alle cieraat / ontbloot, 't word daar ontrent [na mijn onthout] gemeen / lijk 't Oiternest genoemd.

TORENVLIE (t.o. p. 339)

Torenvliet, Soeterwoude 't huis van Nic: van Molenburg / gemeenlijk genoemd Jonker van der Moesel / [later] afgebrooken, door den heer Verzijde, maar het Torentje dat daar op plagt / te staen is gezet op Wieringsburg, eene hofstede daer nabij.

TOUTENBURG (t.o. p. 339)

Toutenburg is niet gestigt door goverd van Rheenen / maar wel 't kasteel van vollenhove. nog tegenwoor/ dig in weezen en aan den zeekant geleege. /
[later] +. maar door de schenken geboud. dit slot tegenwoordig in Eÿendom / aan den hoogwelgeb: Heer Rútger Zwier Baron van Haarsolte tot / Touútenbúrg heb ik in Júlij 1729 driemaal úitgetekend¹⁷, en nog in dezelve / ve Staat bevonden als het voor honderd en twaalf jaaren, volgens / de afbeeldingen van C:J: Visser¹⁸ toen uitgegeeven, was. /
+ Maar door de schenken geboud. dit berichte mij de Baron van Haarsolte / tot haerst, zoone des voorgemelden heeren, de eere hebbende van / zijn E: op 't huis te Haerst te spreken.

VALKENHOF (t.o. p. 346)

wegens deze kapel waar af op bladz: 345 - welke men gemeenlijk de Ro- / meÿnse Capel gewoon is te noemen, wÿst desselfs gestalte en bouwswel / genoegsaam úÿt, dat de Romeÿnen 'er de bouwmeesters geensins / van zijn: haar bouworden is geheel Gottisch; ik agte dat dezelve / niet anders moet aangemerkt worden als 't choortje van de / grotere capel, met een schuyns opgaande gevel, op welkers top een / gedraaijd kruijs staat, en in de zijmúur nog een kerkglasboog / vertoonende, als een uijtstek van 't grootere huijs úijtgeboú¹⁹ - / dat men in oude tÿden diergelijke choortjes wel meer heeft / getimmerd, kan men in de kerk te Rhijncom bevestigd vinden / gelijk uijt dezelve [boven de regel:] afbeelding komt te blijken. /
zie de afbeelding die ik hier van bezitte door C:P: 1728: naar 't leven / zeer naaúkéurig uijtgeteekend.

TE VEEN (t.o. p.349)

Te Veen een huis aan de Blaauwcapel.

VELDE (t.o. p. 350)

Velde een ridderlijke hofstad in Maasland digt aan de goederen en 't huijs / van den Houve geleege, daar die van 't geslagt van Van de Velde hún /toenaam af hebben. Leeuwen Bat: illust:
(p. 352 in de marge)
zie de / aantee: / keningen / op zoelen / door den H^r. / C: Beudeker / alwaar / men deeze zaak / kragtig be / weerd uit / een oud rijm / agter een / oud hand: / schrift van / Stokes Rymkronyk ge / vonden / etc.^a

VELSEN (p. 352, achter de tekst)

M: Broúerius Kab: v: N: Oúdh: p: 304.

UITGEEST (t.o. p. 359)

Uitgeest. aldaar in den jaare 1737. de kerk beziende, die van binnen / zeer net en met een fraaie Predikstoel versierd, vond ik in het geweze choor / deze grafschriften, aan de noordzy der kerke in 't midden.
[verder gecentreerd weergegeeven:] / Hier rust 't lichaam / van zal!: / D: Petrús Wiltebol / Bedienaar des God: / delijken woorts alhier / in den Heere gerust / den 30. April 1692.
[(links daarnaast:)]
t onderstreepte / was met Capit. Rom: / letter. 't andere / schrijffletters.

UTRECHT (t.o. p. 360)

Utrecht. Daar is zegt L. Hortensius in I^{mo} Lib. Rer. Ultrajecí: apúd / Scriveriúm Bat. illustr. pag. in Rebús ab Pontifice. Ultr. gestn. 40 een / plaats in 't Noorden der stad bij de St Janskerk, nu de .....Markt / die Scytskeshaven geheeten word [staat te letten dat hij aldaar spreekt / van den Rhijn, die weleer door Utrecht liep en des zelfs scheeprijkheid] / aldaar zijn voor weinige jaaren [hij schreef omtrent 1573 &^a] in het / uitgraaven eeniger fondamenten van oude geboúwen, verrotte / denningen en planken van scheepen, ankers, riemen, en allerhan= / de scheepstuig, in den grond [boven de regel toegevoegd:] gevonden, en, zegt hij verder, Toen de Deken Lúdfolf, / bij mijnen leeftijd, zijn huijs, op 't zelve 's Janskerkhof. staande, over / de Noorder deur der kerk [d.i. aan die zijde daar nú de Staaten Kamer is] / 't welk van ouderderdom [sic] / dreigde in te storten, van [doorgehaald; er boven:] uit den grond op / wilde herboúwen, en ten dien einde de aarde dieper, dan te voren / was geschied, uitgroef, wierd daar, tot verwondering van alle de toe= / zienders een Snebschuit [Lembús staat 'er] vol aarden vaatwerk van / eene zigtbare oudheid gevonden et^a Hier merk ik op aan, dat / uit deze in den grond gevonden Scheepszaken, inzonderheid die schúit / met aardenwerken, te besluiten is, dat het verstoppen en verlopen van / den Rhijn hier ter plaatse door een ijsselijk onweer, daar huizen en / schepen in vergingen, geschied moet zijn. Want was dat

verstoppen / of verlopen van den stroom langzamerhand, of door menschen- / handen geschied, die [*doorgehaald*] de eigenaars zouden húnne schepen inzon- / derheid daar 't geladen was, wel geborgen hebben, of was het' er bij / ongelúk gezonken, men zoude het zekerlijk weder vlot hebben ge- / maakt enz. Deze zelve toepassing voegt ook op alle andere plaatzen, / daar diengelijke zaaken uit den grond gehaald worden. /

Maar 't geen Hortensius verder zegt op dezelve plaats, dat namelijk / de grond van de Domkerk twaaf ellen hoger leggende dan de vlakte / aan den Vismarkt, een bewijs geeft, dat daar weleer de scheepsrede of / Haven is geweest, kan ik niet zy [*doorgehaald*] zien, dat doorgaat, want men plagt / altoos in ouden tijden de groote Geboúwen op de hoogere gronden te / zetten, waaren de gronden niet hoog genoeg úit de natuur, men / verhoogde ze door arbeid; zie meest alle onze Hollandse Stichtse / en andere Kerken.

Vierschaar (t.o. p. 364)

Vierschaar. Men weet, dat door dit woord betekend word de plaats / of tijd, der bijeenkoomste van het Gerechte om klaagers en aange- / klaagden te hooren en daarop úitspraak te geeven. Maar de / afleiding van dit Woord word bij veelen verscheidentliker wijze ge- / maakt. de algemeenste is van Vier en Schaare, namentlijk een / Schaare, die úit vierderleie soorten van personen bestaat, / 1. de Schoút. 2. de Regters. 3 de Klaager. 4: de Aangeklaagde. / maar ik leeze in eene oude Ordonnantie van het oude Gasthúis / te Delf, Delflandsche Oudheden in 8vo pag: 231. Dat men aan / den gasten zal geeven .....túrfs.....om goet vier mede / te maaken in den Vierschaer, hem 't avonds bij te warmen &^a / Hier betekend Vierschaer het vertrek, geschikt om Vier in / te stooken; zou dan de benaaming van Vierschaar ook op- / gekomen zijn, nadat men [*doorgehaald*] de Rechtspleegingen onder den / blooten Hemel búúten gebrúik geraakt, en plaatsden daar / toe geschikt waaren, daar men, voor koude en regen bedekt, / des winters vier stookten konde ?

UIJTENHAAGE (t.o. p. 365)

Úijtenhaage 't Stamhuýs der Edelen van dezen naam stond / over de výver van 't haagse hof en daarom úyt den hage genaamd.

VLIET (t.o. p. 366)

Vliet bij Oudewater, behoort aen den Prins van Rúbempré; is door ons in den / jaere 1733. uitgetekend. zijnde een hoog múrwerk van eenen zwaeren toren.

VLIETENBURG (t.o. p. 366)

Vlietenburg is geleegen in Delfland na bij Voorbúrg.

VOLLENHOVE (t.o. p. 366)

Vollenhove heb ik in den jaere 1729 gezien en in vijf gezichten ge- / bracht 't is een zeer oud en rúm kasteel in 't ronde opgeboúwt / met eenen zwaeren, hogen en vierkante tooren in 't midden oprij- / zende, en vorders dikke brokken en múragien, aan den oever der / Zuiderzee geleegen, en naar de binnenzijde uitziende op de boven / kerk en 't stadhúis aan de eene, en aan de andere kant op de boúw / en weijlanden, voor 't overige met een diepbegroeide gracht en / rúige eikencingel omheijnigt. strekkende den drossaarden van / vollenhove ten woonplaatse gelijk nú tegenwoordig den hooch Ed: / Welgeb: Heer Baron Sloet Tweenijenhúizen, welke het zelve van / binnen veel heeft doen repareren.

VOORN (t.o. p. 369)

Voorn, een cierlyk slot bij Útrecht &^a eene adelyke Familie in 't Sticht / schijnt van dit Huis haaren naam gevoerd te hebben. want ik vind eene / Elizabeth van Voirn. Abdisse van 't adelijk klooster Mariendale. bij Utrecht / overleeden 1541. nog Margareta van Voirn, Abdisse van d'adelijk Abdije / Oudwijk. A^o 1350. zie 't I^{ste}. Deel der Beschrijvinge van 't Utrechtse Bisdom / pag.615 en 642.

VOSSESTEIN (t.o. p. 369)

Vossestein in het Stigt tussen Driebergen en Doorn nabij / Maarsbergen.

VOORST (t.o. p. 369)

Voorst, niet in het Sticht maer in Overijssel, een half úúr W: van Zwolle / tegenwoordig noch een zeer oud heeren húis, rúm van omtrek, in 't midden / van vrugtbaere korenlanden, en hooge akkers geleegen, in de nabúúr- / schap, des IJssels, en Mastebroeker weijlanden, in den jaere 1729- / door mij in een gezicht gebracht, tegenwoordig bij koope behoorende aen / den H^z Menno Simons Mennes. [*later*] dit slot den 9. November des jaers 1362 / overweldigt wierd verwoest, en de steenen dien van Zwolle geschonken, welke dezelve / tot den bouw des grooten torens húnner Michiels kerke gebruikt hebben - Moonen / chronijk van deventer.

WAAIJESTEIN (na p. 374 en prent)

Waijestein in het Stigt van Útrecht te Amerongen, nabij aan Rooijestein

WALENBURG (t.o. p. 375)

Walenburg in 't Stigt in Neerlangbroek.

HUIS TE WARMOND (t.o. p. 376)

Warmond. heeden zonder Eigenaar door het Overlijden der Gravinne van Merode / ik hebbe het den 31 Augustús 1726 Naaukeurig beschout en driesins uitgeteekend; het / is in zeer aangename beplantingen, groene wandelweegen, en digt belom= / merde singels beslooten

WASSENAAR (t.o. p. 376)

De Naamreeden van Wassenaar schijnt wel eenigsins oorsprong / te hebben van het foreest was de, hier eertijds nabij geleegen / en het oude duitse woordje haar. betekenende drooge dorre / of zanderige grond hoedanig die van Wassenaar 't geen / dan is of men zeide Wasder of wasdenhaar en bij ver / korting en verbuiging Wassen-aar. [later] dog ik houde mij / liever aan de hier nevens aangehaalde naamreeden / van Wasder en Wadsnar: even gelijk: M. broúerius in / zijn Kab: der NeerĪ: Oudh: p̄: 297, beweerd: dat de naam van / Brederoede gesproken is hier uit; om dat Diederik zij= / nen broeder [en niet graaf Arnoud zijnen zoon] Sÿphrie / tot regter, Burggraaf: of Brederoede [van dit woord schijnt Baron, Breijer Breker: &ct: afkomstig] van Kenne= / merland aanstelde; alwaar gezegd en schrijver ook bewijst / met de woorden van Jan Gerbrandsz: van Leiden dat / de heerlijkheid van Brederoede niet in Zuidholland of in / Kennemerland, alleen, geleegen was, maar in alle beide / te samen, úit verscheide heerlijkheden, Landerijen / regten, chijnsen, en Thijnsen bestaande, en dat dit alles / met malkanderen in eene algemeene benaaming ge / heeten wierd de Heerschappije van brederoede &^a zie / hem verder - pag: 288. et seq̄q:-.

HOF TE WATERINGE (t.o. p. 377)

Het tegenwoordige Hof te Wateringe is een nieuwe Lust= / plaats met een ouderwets geboúw gelijk ik zúlks zag den / Augustús 1728: toebehoorende aan eenen heer Gaal dog ik / heb het niet úytgeteekend omdat het geen regt van heerlijk / heid voerd, nog de allerminste gemeenschap heeft met / de heerlijkheid van Wateringe zelfs:—

HOF TEN WEYDE (t.o. p. 378)

t hof ten Weyde. is geleegen in het Sticht van Útrecht tússen de / stad Útrecht en Vleúten aen de Vleútense weg; was wel eer een / Jagthúis der Biscoppen; is van niet veel aenzien, maer heeft / een agtkantig Torentje, en word door een landbouwer bewoond. / c.p. heeft in deezen jaere 1731. dit hof ten weijde uitgetekend.

WEENA (t.o. p. 378)

Weena eeven buiten Rotterdam geleegen, geboud / door H^r Christiaan v: Wassenaar, neevens de loop der Rotte. / hij kreeg als Jonger zoon des Burggrave van Leiden, deeze / Landerijen van zijnen vader ten Huwelijk, en dit slot / in zijn nieuwe heerlijkheit stigende noemde hetzelfde, / Het Hof Weena, daar hij zijn hoff houdende, de hoge gereg= / tigheeden, over dit en naar bij geleegen land ja: zelf over / de stad [doorgehaald] Rotterdam voerde, zelf naar het al aan een stad / was geworden. aldaar met 's graven toestand de re,, / geeringen den hoofd officier aanstellende Alk: J: Fr: Oor: 60.

WEERDESTEIN (t.o. p. 379)

Weerdestein of gelijk het Beka noemt Wredestein / is een slot in het Stigt omtrent den Ouden Rhijn / tussen Cothen en Werkhoven

HUIS TER WEER (t.o. p. 379)

Ter Weer dit heerenhúis heb ik op den [opengelaten] Augústús 1728:- bezien en / úijtgeteekend, tegenwoordig behoorende aan de kinderen van den heere Griffier / Fagel.

(p. 379 in de marge)

1728 door / mij ééns / uijtgetee / kend.

WERVE (t.o. p. 379)

Werve bij 't huis te Rijswijk, 't stamhuis der Ruichrokken van werve, die / gesprooten zijn uit de stam van Weena, en deeze uit de Wassenaars ontrent / A^o 1010. alhier wierd tussen de Haagse gevolmagtigden, en hoekze Oversten / in 't jaar 14... een verdrag geslooten om den Haage en Haag ambacht / voor 200. Rijnse guldens van de hoekze brand schatting te bevrijden, / zie jonk: Fransen Oorlog 177 [gewijzigd uit: 172] pag: / ik heb 't in 't jaar 1725. tweesins uitgeteekend.

WEERESTEIN (p. 379, na de tekst)

dit is maar een lanthúis.

WESTERBEEK (p. 380 in de marge)

door mij / 1725 in / een gesigt / afgebeeld

WIJNGAARDEN (t.o. p. 382)

Wijngaerden. in Zuid holland; in den alblasserwaerd, in den jare 1733 / den 1. augustus was ik te wijngaerden, maer vernam 'er niets, dat na / een slot geleeke; maer vermits ik op de Lijst van Rochmans Teke= / ningen het húis

te Lips bij voorschooten niet vinde, en hetzelve / bijna altoos wijngaerden genaempt wordt; stel ik vast dat Rochmans / tekening van 't huis te Wijngaerden, niet anders als dit Lips is.

WULVERHORST (t.o. p. 397)

Wulverhorst in 't Stigt aan de Linschoote

ZALLIK (t.o. p. 397)

Zallik. een oud: dorp. in het Veluwsche deel van Overijssel: op de / Slinker boord van den ijssel, tussen de steeden campen en Hattem / gelegen. dat deze plaats van de Salische volkeren dús genaamd / zoude zijn, komt [*er boven:*] mij wat vergehaalt, edog gansch niet verwerpelijk voor: / Maar; gelijk Zalland, waar onder dit dorp behoord, in plaatse van / ijsalland geheeten, zijnen naam van den Langs haer lopenden IJssel / ontleend, waarom aan Sallik deeze naamreden als de waarschijnlijkste / geweigerd; dat niet anders is als ijsalwijk, bij verkortinge Salwijk en / nú Sallik of nog korter Salk, immers dit dorpje juist op de snijdig / van Overijssel en Gelderland leggende, schijnt genoemd te zijn van de / afwijkinge des riviers van zijnen ouden loop die agter Sallik en Campen / plagt te strekken, maar [*doorgehaald: wij*] nú zijne wieling veranderd hebbende, voor / bij die twee plaatzen heenvloeit en hen beide aan den Velouwschen bodem / vast heeft gemaakt.

: digt bij Sallik legt het oude huis boekhorst / woonplaats der heeren van dit dorp. welks kerk, dat zeer oud is. in den jare / 1729. benevens 't huis Boekhorst door mij uitgetekend zijn.²⁰

HUIS TE WULVEN (p. 397, onder de tekst)

dit huis bewaare [*sic*] in een schoon gezig van Rochman

ZEELAND (t.o. p. 399)

Zeeland. Naamreden. omdat het van alle kanten in de zee legt. / dit is de gemeenste. Of van de Noormannen, die het naar hun Zeeland, / het grootste der Deensche eilanden, genoemd hebben. Dit word ook van / sommigen vastgesteld. Maar Zeeland in Denemarken heeft zijnen / naam niet van de zee, maar [*boven de regel:*] van de vrugbaarheid in graan, en spelt= / gewassen. Dit noemden de Deenen SAED. d.i. Zaad. Zeeland is dan Zaadland, / veel zaads uitleverende. zie Stephan. Joannidis. Notas et Emendat. in Sax. Gramm. / in Notis ad præfationem. Die naamreden drúkt volkomen de hoofd- / eigenschap van Zeeland uit; dat bij uitneemendheid overvloedig van alom / gezogte graanen. voeg hier bij, dat, toen de Deenen hier huis hielden / ons Zeeland, nog zulk een groot [*doorgehaald, er boven:*] byzonder Zee-agtig-land niet en was, als nú. Zie / de oude kaarten. maar wel een boúwland. Ik zoude dan al weder / besluiten, dat hier tenminste, een klaare blijk is, van de overeenkomst / der Deensche en onze Talen. Maar waarom noemen wij, de Inboorlingen / van dit ons Zeeland, Zeeuwen en niet Zeelanders, gelijk, van Holland, Hollan- / ders, dat anders, volgens onze Taal, de rechte benoeming zoude moeten zijn? / daarom, om dat het zaaklijk deel van Zeeland in de eerste sijllabe, gelijk in / meest alle onze woorden, opgeslooten legt. Maar nog zakelyker als zakelyk, / want [*laatste zes woorden doorgehaald*] dat is niet het zaaklijk deel in 't accènt, maar 't zaaklijk deel in / betekenis, en gevolglijk [*boven de regel:*] in bevatting. Wij maken van 't woord Zee geen zeeuwen; / als we van zee een afgeleid woord wilden [*veranderd in: willen*] maaken, zou dat zee- / mannen of zee-lingen zijn. dat lijkt niet na Zeeuwen.

ZONNENBURG (t.o. p. 401)

Zonnenburg is een zeer Oút huisje, met een [*boven de regel 3 woordjes:*] koud of [?] kerkje / binnen desselfs múrasien geleegeen tegen over koude / Kerk buitendijks.

ZOUDENBALCH (t.o. p. 402)

Zoudenbalch een adelijke hofstad in 't Sticht van Útrecht / omtrent Cothen door C:P: uitgeteekend. is geen adelijk / goed, maer eene allodiale hofstede, in de kaart / met den naam van Steenjeswaerd bekend.

Noten

¹ (Bergen) Tekening:

Kerk te Bergen. Door Cornelis Pronk, niet gesigneerd en gedateerd. Voortekening voor het Verheerlijkt Nederland. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Bergen 5. Prent in: Het verheerlijkt Nederland, dl. 4 (1752), nr. 333.

² (Ten Bossche) Tekening:

Amsterdam, Rijksprentenkabinet, coll. Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, manuscript Andries Schoemaker, 'Westvriesland', dl. 1: fol 168 recto: opschrift: A:d:haan - grondslag van t huys ten bosch aan de vecht - Anno 1732.

Tekst A. Schoemaker onder afb.: Grondslag van het huys ten bosch // welke huys gelegen heeft aen de vecht niet verre van // het steedye weesep: en dus wierd het door abraham de haan // op den 24 Mey des Jaars 1732 bevonden te sijn als boven vertoont // word: en is tegenwoordig niet anders als een vierkant ver= // heven hoogte: met Zijn grootsten omvangen: op welke noch ver- // scyde steen hoopen gevonden wierden van opgedolven puyn // nevens een meenigte op gegraven steene kogels: mogelyk wel // eer gebruykt wanneer dit huys belegert en bestormt is geworden // deselve waren van verschyde gedaante en groote: sommige van wit // kalkagtig: andere van blaauwe en grauwe steen: en soo t hem liet // aan sien was het

gebacke steen, men treed op dit plyn of hoogte // over een lange smalle brugh: wijders is de grond rondom verheven // en men vind hier en daar noch brocken van Muur in de grond // staan, den eygenaar of tegenwoordige besitter van dit land is den // heer Abraham Cromhuysen tot Amsteldam.

³ (Echtrop) Tekeningen, prenten en aantekening Andries Schoemaker over Poelenburg:

Huis Poelenburg. Opschrift: recto l.o. in afb.: 1740 ; verso: 't huys Aagtdorp bij Schoorl ook wel Poelenburg genaamdt 1727 A. de Haen ad viv. del. Arnhem, Gemeentemuseum, inv.nr. GM 1229.

Opschrift: 't Huis te Aagtdorp bij Schorel ook wel Poelenburg genoemd 1727. Voorstelling: Het Huis Poelenburg te Aagtdorp vanuit het zuidwesten, 1727. Anoniem [A. de Haen?]. Techniek en afm.: ets, afb. 136 x 196 mm. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Schoorl 5.

MS SCHOEMAKER, 'Westvrieslandt', dl. 1, fol 22 recto: 'Aachtorp', 2 tekeningen op één blad door Andries Schoemaker, pen in bruin, penseel in kleuren.

fol 22 recto boven: opschrift: A:de:haan - t huys Aagtdorp by Schoorl - Anno 1726. [als De Haen, GMA, inv.nr. GM 1229 em de prent in PANH, Schoorl 5].

fol 22 recto onder: opschrift: A:d:haan - t huys Aagtdorp van Achteren - Anno 1726.

fol. 23 recto:

Aagtdorp // een heerenhuys en hofstede gelegen in Noord // Kennemerland by het dorp Schoorl en aldus // in den Jaare 1726 na 't leeven getekent door // den konstlievende Abraham de haan de Jonge en aan ons medegedeelt.

MS SCHOEMAKER, 'Westvrieslandt', dl. 3, fol. 403: tekening door Schoemaker naar De Haen 1727.

Zie ook onder POELENBURG, aantek. De Haen in Smids, t/o p. 267.

Opschrift: t Landhuis Hazendaal bij Schorel. 1727. nu afgebrooken. Voorstelling: Voormalig Huis Hazendaal te Aagtdorp. Anoniem [A. de Haen?]. Techniek en afm.: ets, afb. 136 x 191 mm. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Schoorl 4. Pendant van Huis Poelenburg te Aagtdorp, Schoorl 5.

⁴ (Ter Haar) Jan van Vianen (ca. 1660-na 1726?), 23 prenten naar Caspar Specht in: C. Specht, De Riddermatige Huysen en Gesichten in de Provincie van Utrecht, tot Utrecht Ao. 1698. Ca. 151 x 214 mm.

In: Chr. Schuckman, Hollstein's Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts ca. 1450-1700, dl. 36, Roosendaal: Koninklijke van Poll 1990, p. 175-253, p. 245-247, nrs. 215-237: Hollstein 232: T HUYS te HAAR. In de marge links: per C. Specht 1697. In de marge rechts: I. van Vianen fec.

⁵ (Ten Ham) Jan van Vianen, Hollstein 229: T HUYS den HAM. m.o.: Per C. Specht 1698.

⁶ (Ipestein) Tekeningen:

Huis Ipestijn. Niet gesigneerd en gedateerd. [A. de Haen?] tek., pen en penseel in grijs, afb. 108 x 156 mm. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Heiloo 23.

Huis Ipestein bij Heiloo 1728. A. de Haen f 1737. Arnhem, Gemeentemuseum, GM 1225.

Huis Ipestein. Cornelis Pronk, z.j. Arnhem, Gemeentemuseum, GM 1224.

⁷ (Ipestein) Tekening:

Opschrift: Ipestein; van binnen. Linksonder gesigneerd en gedateerd C. Pronk 1728. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Ipendam 21.

⁸ (Kranenbroek) Tekening:

MS SCHOEMAKER, 'Westvrieslandt', dl. 3, fol 57 recto, onder: opschrift: Kranen Broek tussen Alkmaar en Heylo [in zwaar 18e eeuws handschrift].

⁹ (Krooneburg) Tekening:

MS SCHOEMAKER 'Westvrieslandt', dl. 3, fol 50 recto: onder: opschrift in hs Gerrit Schoemaker: Kroonenburg van een andere syde.

¹⁰ (Laar) Prent en tekening:

Opschrift: Het Dorp LAREN in GOOILAND te zien van het Laarder Kerkhoff. 1743. Ets, [A. de Haen del. ; H. Spilman sc.]. - Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Laren 2. In: Het verheerlijkt Nederland, dl. 6, nr. 429.

Opschrift: 't dorp Laaren ADH. Tekening pen in bruin, [L.P. Serrurier naar A. de Haen]. - Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Laren 10.

¹¹ (Medenblik) Tekeningen en prenten:

Opschrift verso: Huis te Medenblik van vooren 1640 A: de Haan. Signatuur: recto r.o.: ADH 1728. Pen en penseel in grijs, over grafiet, 172 x 278 mm. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Medemblik 70.

Gekopieerd naar een ouder voorbeeld. Dezelfde voorstelling anno 1640 in PANH door Rademaker (Medemblik 47), anoniem (Medemblik 57) en door Stellingwerf (Medemblik 58).

Opschrift: t Slot te Medemblik, van de Noordzijde. 1726. Signatuur: l.o.: C.P.d. r.o.: H.S.f. Ets, afb. 69 x 97 mm. In: Het verheerlijkt Nederland, dl. 4, nr. 362.

Slot te Medemblik [vanuit dezelfde richting]. Cornelis Pronk. Pen en penseel in grijs, blad: 107 x 153 mm. Arnhem, Gemeentemuseum, inv.nr. GM 1221.

Kasteel te Medemblik [vanuit dezelfde richting met dezelfde stoffering als de tekening door Pronk]. Anoniem naar Pronk. Pen in zwart en grijs, penseel in grijs, grafiet, afb.: 114 x 152 mm. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Medemblik 54.

¹² (Poelenburg) Tekeningen en prenten:

Opschrift: t Huijs Poelenburg bij Heemskerk 1725 sedert afgebroken. Anonieme, ongedateerde tekening [naar A. de Haen? H. Spilman?]. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Heemskerk 54. Kopie naar prent Heemskerk 56/57 naar een tekening door Abraham de Haen (uit dezelfde serie als een ets in Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Schoorl 4: Huis Poelenburg te Aagtdorp: prent naar een tekening door Abraham de Haen in Gemeentemuseum Arnhem. Ets Schoorl 5: Huis Hazendaal bij Aagtdorp: prent naar een onbekende tekening door Abraham de Haen).

Huis Poelenburg bij Heemskerk omtrent 1570. Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Heemskerk 55. Kopie naar prent Heemskerk 58 (door Spilman?, door Rademaker?): "naar een oude Aftekening, wel eer in 't Kabinet van Wijlen S. Schynvoet".

MS SCHOEMAKER, 'Westvrielandt', dl. 3:

fol. 405 boven: Poelenburg z.j.

fol. 405 onder: Ao 1713 by heemskerk

fol. 406 boven: Poelenburg z.j.

fol. 406 onder: 1713 [Poelenburg bij heemskerk 1713]

¹³ (Poelenburg) Tekeningen en prenten:

Opschrift recto: l.o. in afb.: 1740. Opschrift verso: Huis Aagtdorp bij Schoorl ook wel Poelenburg genaamdt 1727. Signatuur: A. de Haen ad viv. del. Arnhem Gemeentemuseum, inv.nr. GM 1229.

Opschrift: t Huis te Aagtdorp bij Schorel ook wel Poelenburg genoemd 1727. Anoniem [A. de Haen?]. Ets, afb. 136 x 196 mm. Haarlem, Rijksarchief, PANH, Schoorl 5.

MS SCHOEMAKER, 'Westvrielandt', dl. 3:

fol. 403 recto: (tek. door AS naar ADH). Annotatie: l.o.: A: d: haan. Opschrift m.o.: t huys Poelenburg by Schoorl. Datering r.o.: Anno 1727.

fol. 404: Poelenburg (afb.)

Zie ook onder EECHTROP [AAGTDORP]

¹⁴ (Purmerend) Tekeningen en prenten:

MS SCHOEMAKER, 'Westvrieslandt', dl. 3, fol. 435: A.S. 1725

Opschrift: t Huis PURMERSTEIN te Purmerend 1733. r.o. genummerd: 10. Signatuur l.o.: A. de Haen ad viv: del. et fec.: Ets, Haarlem, Rijksarchief in Noord-Holland, PANH, Purmerend 76. [volgens Thieme-Becker, dl. 15 (1922), p. 432, zijn er van De Haen maar drie etsen bekend: Dorpsgezicht van Twisk 1737 (PANH, Twisk 004); Slot Purmerstein 1733 (PANH, Purmerend 076); Slot 's-Heer Arentsberg (1734)]

¹⁵ (Zuilenstein) Daniel Stoopendaal (1672-1726).

Hollstein's ... / D. de Hoop Scheffer ; G.S. Keyes. - dl. 28. - Blaricum : van Gendt BV, 1984. - p. 144, nr. 51: "View of Zuylestein House' 64 x 86.3 cm. Above coat of arms and banderol with: 'Vue ... de Zuylesteyn'. Underneath two lines: 'Het Gesigt ... Wayesteyn, etc., etc., etc.'. Left and right in French and Dutch key to the numbers 1-14. 'Naat Leven Getekent, en int Cooper gebracht, door Daniel Stoopendaal. Amsterdam".

¹⁶ (Zuilenstein) Hollstein's ... - 28(1984). - p. 145, nr. 52: "Twenty Views of Zuylestein House and Garden. Numbered in right corner below. c. 16.3 x 21.3 cm. Underneath left and right one or two lins. French and Dutch text. Addes as no. 21: 'Le Village de Leersum - Het dorp Leersmum. Amsterdam".

¹⁷ (Toutenburg) Op een in 1729 gemaakte reis met Pronk en Schoemaker waarbij Zwolle als startpunt diende voor een bezoek aan Vollenhove, waar het oude bisschoppelijke slot t Oldhuis en de havezate Toutenburg, alsmede de stad zelf werden getekend door Pronk en De Haen. Zie: A.J. Gevers en A.J. Mensema, Over de hobbelde bobbelde heyde: Andries Schoemaker, Cornelis Pronk en Abraham de Haen op reis door Overijssel, Drente en Friesland in 1732, Alphen aan den Rijn 1985, p. 30. H.W.M. van der Wyck en J. Enklaar-Lagendijk, Overijsselse buitenplaatsen, Alphen aan den Rijn 1983, cat.nrs. 199-205 en 227-237. Gesigten op Zwol, Noord- en Oost Sallant, tentoonstellingscatalogus Librije, Zwolle 1976, cat.nrs 80-82.

¹⁸ (Toutenburg) Hollstein's ... / Chr. Schuckman. - dl. 38 (Text). - Roosendaal : Koninklijke van Poll, 1991. - pp. 87-88, nrs 165-168: Four Castles in Holland and Utrecht (four plates) repetitions in revers of the four preceding numbers [nrs. 161-

164]. Dated 1617 on no. 165. - p. 88, nr. 168: The Castle Toutenburgh in Vollenhove, 13.1 x 20.1 cm. In margin underneath: TOUTENBURGH, te Vollenhove, int Lant van Overijssel. right: CIVisscher Fecit. Hollstein's ... - dl. 39 (Plates). - p. 93, nr. 168.

- ¹⁹ (Valkenhof) Smids en De Haen doelen op de absis van de Sint-Maartenskapel, op de tweede binnenplaats van de Valkhofburcht te Nijmegen. Het Gemeentemuseum Arnhem bezit twee ongedateerde tekeningen door Cornelis Pronk, modellen voor etsen door een anonieme graveur in: H.K. Arkstee, Nymegen, de oude Hoofdstad der Batavieren, Amsterdam 1733 [herdruk 1788]. De ene tekening stelt de eerste binnenplaats van de Valkhofburcht voor (inv.nr. GM 10.204), de tweede tekening de tweede binnenplaats van de Valkhofburcht met de absis van de Sint-Maartenskapel (inv.nr. GM 10.206). Deze laatste tekening heeft als opschrift: 'Valkenhof van Binnen.' en is linksonder gesigneerd: 'C: Pronk del ad.viv:'. de prent naar de tekening in: Arkstee 1733, t/o p. 274 [uitgave 1788 t/o p. 319].
- ²⁰ (Zalk) In 1729 en 1730 werden Zalk en Dalfsen bezocht. Zie: Gevers en Mensema. - p. 30. Gesigten op Zwol, cat.nr. 72.